

OSNOVNA ŠOLA ŽIRI

A JE ZA TOČKE?

Motivacija učencev za tekmovanja (v osnovni šoli)
psihologija
raziskovalna naloga

Avtorica: Nika GROŠELJ
Tara ČADEŽ

Mentorici: Petra NOVAK, prof. slovenščine, univ. dipl. bibl.
Sabina KRAMER, prof. angleščine in nemščine

Žiri, 2025

I KAZALO (VSEBINE)

Povzetek	IV
Summary.....	IV
1 UVOD	1
2 TEORETIČNI DEL	5
2.1 MOTIVACIJA	5
2.1.1 Notranja in zunanja motivacija.....	6
2.1.2 Dejavniki, ki vplivajo na motivacijo.....	7
2.2 TEKMOVANJA	8
2.2.1 Tekmovanja iz znanja in sposobnosti	9
2.2.2 Vrste tekmovanj	9
3 RAZISKOVALNI DEL.....	11
3.1 METODOLOGIJA	11
3.1.1 Opis vzorca raziskave.....	11
3.1.2 Opis merskega instrumenta	11
3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov	12
3.1.4 Obdelava podatkov	12
3.2 REZULTATI	12
3.2.1 Rezultati ankete za osnovnošolce	12
3.2.2 Rezultati ankete za srednješolce	30
3.2.3 Intervjuji.....	33
3.2.3.1 Dr. Sonja Pečjak.....	33
3.2.3.2 Petra Cankar, šolska psihologinja	34
4 RAZPRAVA	37
5 ZAKLJUČEK	42
6 VIRI IN LITERATURA.....	43
7 PRILOGE.....	1

II KAZALO SLIK/GRAFOV

Slika 1: Novica v časopisu Delo, 3. 7. 2021	2
Slika 2: Novica na RTV SLO, 9. 10. 2024	2
Slika 3: Objava v časopisu Žurnal, 2. 10. 2024	3
Slika 4: Hierarhija potreb po Maslowu.....	6

III KAZALO TABEL IN GRAFOV

Tabela 1: Vzroki za udeležbo na tekmovanjih	14
Graf 1: Tekmovanja po področjih.....	13
Graf 2: Pomoč za odločitev za udeležbo na tekmovanju	16
Graf 3: Ugodnosti ob udeležbi na tekmovanju.....	17
Graf 4: Tekmovanja v povezavi z učno snovjo	17
Graf 5: Način dodatnih priprav na tekmovanje	18
Graf 6: Priprava na tekmovanja s sovrstniki.....	19
Graf 7: Zavist pred uspešnejšimi sovrstniki in njihovimi uspehi.....	19
Graf 8: Obžalovanje pretekle neudeležbe na tekmovanjih	21
Graf 9: Udeležba na tekmovanjih tekom zadnjih let.....	21
Graf 10: (Manj) truda za boljši dosežek	24
Graf 11: Vpliv učiteljeve osebnosti na udeležbo na tekmovanju.....	25
Graf 12: Primerjava dosežkov med učenci in starši.....	25
Graf 13: Primerjava učenčevih dosežkov z dosežki bratov oziroma sester.....	26
Graf 14: Očitki zaradi neudeležbe na tekmovanjih	26
Graf 15: Dosežki in pričakovanja staršev	27
Graf 16: Vpliv svetovalne službe k udeležbi tekmovanj	27
Graf 17: Alternativne metode nagrajevanja dobrih dosežkov	28
Graf 18: Identifikacija nadarjenih učencev	29
Graf 19: Udeležba v primeru plačljivega tekmovanja	29
Graf 20: Število tekmovanj v primerjavi med osnovno in srednjo šolo	30
Graf 21: Razlogi za udeležbo na tekmovanju	31
Graf 22: Vpliv staršev na udeležbo na tekmovanju.....	31
Graf 23: Ugled in udeležba na tekmovanju	32
Graf 24: Polemika sofinanciranja tekmovanj.....	33

IV KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik za osnovnošolce	
Priloga 2: Anketni vprašalnik za srednješolce	
Priloga 3: Vprašanja za intervju	

Povzetek

Naloga v teoretičnem delu predstavi motivacijo, vrste motivacije ter šolska tekmovanja. V raziskovalnem delu so najprej prikazani rezultati izvedene ankete med učenci Osnovne šole Žiri, rezultati odgovorov anket gimnazijcev ter izvedenih intervjujev. V nalogi smo namreč ugotavljali, katera vrsta motivacije prevladuje, da se posamezniki odločijo za tekmovanje, kaj jim pomenijo notranje in kaj zunanje spodbude. Ugotovili smo, da na učence bolj deluje zunanja motivacija, in sicer v obliki pohval, dodatnih ocen, točk, tudi diploma in pohvala pred starši; notranje motivacije, npr. želje po širitvi znanja, je precej manj. Podobno nas je zanimalo tudi za srednješolce, zato smo drugo anketo posredovali gimnazijcem. Pri interpretaciji rezultatov pa so nam pomagali tudi izbrani (šolski) psihologinji.

Ključne besede: motivacija, notranja motivacija, zunanja motivacija, šolska tekmovanja, nagrajevanje

Summary

The theoretical part of the paper introduces motivation, types of motivation and school competitions. The research part first highlights the results of the survey conducted among the pupils of the Žiri Primary School, the results of the responses of grammar school pupils' surveys and the interviews conducted. In this paper, we have determined which type of motivation is predominant for individuals to decide to take part in a competition, what internal and external incentives mean to them. We have found that pupils are more influenced by external motivation, in the form of praise, extra marks, points, including graduation and praise in front of parents. There is much less internal motivation, e.g. the desire to expand knowledge. Similarly, we were interested in secondary school pupils, so we sent the survey to grammar school pupils. Last but not least, the interviews with some school psychologists also helped us to interpret the results.

Keywords: motivation, intrinsic motivation, extrinsic motivation, school competitions, rewards

ZAHVALA

Najprej bi se radi zahvalili svojima mentoricama, učiteljicama Petri Novak in Sabini Kramer, ki sta nama bili ves čas v pomoč in podporo. Predvsem v zadnjih tednih zaključevanja raziskovalne naloge sta nama bili vedno pripravljene pomagati.

Zahvalili bi se tudi vsem anketirancem 8. in 9. razreda Osnovne šole Žiri ter gimnazijcem; prav tako pa šolski psihologinji Petri Cankar in dr. Sonji Pečjak, s katerima sva se pogovarjali.

1 UVOD

V zadnjih letih lahko opazimo, da se učenci tekmovanj udeležujejo, če ta štejejo za nadaljnje izobraževanje oziroma za štipendije. Predvsem v zadnji triadi osnovne šole se učenci zavzemamo za čim boljši uspeh oziroma zaključek osnovne šole. Ta spoznanja so bila povod za raziskovalno nalogo, ki bo ogledalo družbe, v kateri živimo danes. Nam gre bolj za materialno ali osebno rast?

Odličnjaki si s tekmovanji pridobivamo točke za Zoisove štipendije. Veliko učencev se za tekmovanja odloča zaradi omembe na zaključni prireditvi. Na naši šoli je namreč običaj, da na zadnjem, skupnem dogodku, kjer se predstavi odhajajoča generacija učencev, pri vsakem posamezniku preberejo tudi dosežena priznanja v 9. razredu.

Pri učencih pogosto pride do preračunavanja, na katerem tekmovanju bodo lažje dosegli boljši uspeh, pa tudi katera pot do boljšega uspeha je lažja.

Prav tako naju zanimajo razlike med udeležbo učencev v osnovnih šolah ter dijakov na srednjih šolah, gimnazijah. Ali imajo dijaki drugačne vzgibe? Ali poudarjajo dejavnike notranje ali zunanje motivacije?

Spodbuda za nalogo je bila zagotovo polemika v septembru, ko je šolsko ministrstvo izdalo sklep o sofinanciranju državnih tekmovanj, kar je eden od pogojev, da uspešen dijak, študent pridobi oz. obdrži Zoisovo štipendijo.

Po Zoisovo štipendijo na sodišče

Dosežki s tekmovanj 2019/2020 se tudi letos ne bodo upoštevali kot izjemni dosežki, že nekaj časa pa so težave pri raziskovalnih nalogah.

Galerija

Učenci in dijaki, ki so se v šolskem letu 2019/2020 udeležili tekmovanja in morda celo osvojili zlato priznanje, tega ne morejo uveljavljati pri štipendiji. FOTO: Uroš Hočevar

Spela Kuralt

3. 7. 2021 | 06:00

4:46

A+ A- 🔊 🔗

Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad je objavil razpis za dodelitev Zoisove štipendije za leto 2021/2022. V Zvezi za tehnično kulturo Slovenije (ZOTKS) opozarjajo, da je razpis spet diskriminatoren, saj ne upošteva dosežkov iz leta 2019/2020. Tako sicer določa zakon o začasnih ukrepih za ublažitev in odpravo

Slika 1: Novica v časopisu Delo, 3. 7. 2021
(Vir: zaslonski posnetek)

A screenshot of a news article on the RTV SLO website. The article is titled "Ministrstvo: Udeležba na šolskih tekmovanjih ne bi smela biti motivirana le s finančnimi spodbudami" and is dated 9. oktober 2024. The article discusses the Ministry's stance on school competitions and the impact of financial incentives. The main image shows a person's hands writing on a piece of paper with a red pen. There are also social media sharing icons and a "Sorodne novice" section on the right.

Slika 2: Novica na RTV SLO, 9. 10. 2024
(Vir: zaslonski posnetek)

Slika 3: Objava v časopisu Žurnal, 2. 10. 2024
(Vir: zaslonski posnetek)

Raziskovalna vprašanja in hipoteze

Pri nalogi so naju vodila v nadaljevanju navedena vprašanja, ob katerih sva si postavili nekaj hipotez.

Zakaj se osnovnošolci (in srednješolci) odločajo za tekmovanja? Ali se razlikuje motivacija za tekmovanje med osnovnošolci glede na spol? Ali so dekleta v osnovni šoli bolj podvržena ugajanju, prejemanju nagrad kot fantje?

Hipoteza 1: Osnovnošolci se v večji meri za udeležbo na tekmovanjih odločajo zaradi zunanje motivacije (na primer točke, ocene, pohvale) kot zaradi notranje (novo znanje).

Hipoteza 2: Pri osnovnošolskih dekletih je v več primerih večji poudarek na zunanji motivaciji kot pri fantih.

Hipoteza 3: Pri srednješolcih pri udeležbi na tekmovanjih že stopi v ospredje notranja motivacija.

Ali se razlikuje motivacija za tekmovanje glede na starost (med učenci 8. in 9. razreda)?

Hipoteza 4: V 9. razredu se jih več kot v 8. razredu odloča za tekmovanja zaradi priznanj, pohval na valeti.

Ali ugled pri sošolcih spodbuja odločitev za udeležbo na tekmovanjih, si bolj priljubljen, če si uspešen?

Hipoteza 5: Ugled pri sošolcih, vrstnikih je zaradi udeležbe na tekmovanjih eden od motivatorjev.

Namen in cilj naloge

Namen najine naloge je bil raziskati vrsto motivacije, ki je v ospredju pri učenkah in učencih zadnjih dveh razredov osnovne šole in dijakov. Ugotoviti želiva, katera motivacija je tista, ki posameznika predvsem najine starosti, tj. v osnovni šoli, spodbudi, da se odloči za tekmovanje, v kakšni meri želijo ugajati drugim (staršem, vrstnikom, učiteljem) in kakšne nagrade jih privlačijo.

Cilj je glede na raziskano podati možne rešitve, ki bi mlade spodbujale k čim večji notranji motivaciji oz. spodbujanju le-te. Obenem s to nalogo želiva apelirati tudi na vse odrasle, saj se v večji meri preko njih zrcalijo vrednote sodobne družbe.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 MOTIVACIJA

Kaj sploh je motivacija? To je psihološki proces, ki spodbudi učni oziroma delovni proces tako, da pridemo do cilja, ki smo si ga zadali. Brez motivacije se človek sploh ne more nečesa lotiti. Za vsako dejanje je potreben namen in hotenje. Skozi zgodovino se je razvila vrsta motivacijskih teorij, ki nam lahko pomagajo pri proučevanju pomembnosti motivacije, načina motiviranja in vloge motivacije na različnih področjih ter nivojih učenja.

Ena izmed teorij motivacije je Maslowa teorija, ki trdi, da imamo ljudje hierarhijo potreb ter govori o potrebah o preživetju in varnosti. Maslow je razdelil potrebe v dve skupini: potrebe pomanjkanja in potrebe po rasti oziroma potrebe do bivanja. Potrebe pomanjkanja so nižjega nivoja, med katere Maslow prišteva fiziološke potrebe, potrebe po varnosti, potrebe po sprejetosti (pripadnosti) in ljubezni ter potrebe po samospoštovanju in spoštovanju drugih. Med potrebe rasti oziroma potrebe višjega nivoja pa prišteva potrebe po spoznavanju, estetske potrebe in potrebe po samospoštovanju. Na podlagi te teorije lahko trdimo, da je pridobivanje novega znanja ena izmed potreb višjega nivoja, katere pa lahko zadostimo v primeru, če so vse potrebe nižjega nivoja, torej fiziološke (učenci pri pridobivanju novega znanja niso lačni, žejni in utrujeni, počutijo se varno in sprejeto ter v sebi nimajo strahu) izpolnjene. Ti učenci se čutijo spoštovane in se predvsem znotraj družine počutijo deležni ljubezni ter podpore. Pogosto se v naših šolah pojavljajo tudi učenci, za katere lahko trdimo, da teh potreb nimajo zadoščenih, vendar kljub temu uspešno napredujejo. To dokazuje, da je notranja motiviranost in prisotnost tudi nekaterih drugih dejavnikov, močnejša od samih osnovnih potreb (Kristan, 2012).

Slika 4: Hierarhija potreb po Maslowu
(Vir: <https://psihoterapija-sabina.si/osebnostna-rast-kaj-zakaj-in-kako-zacet/>)

2.1.1 Notranja in zunanja motivacija

Notranja motivacija je prirojeno in naravno nagnjenje za razvoj naših notranjih sposobnosti preko učenja, za katerega ni potrebna zunanja spodbuda. To pomeni, da se notranje motiviran človek ne ozira na zunanje cilje, kot so nagrada, dobra ocena, priznanje, saj so zanj značilne notranje spodbude, kot so na primer radovednost, interesi, vznurjenje, pozitivna samopodoba. Te naj bi neposredno spodbudile motivacijski proces. Kadar je posameznik zanj motiviran, ne potrebuje posebnih kaznovanj in spodbud, saj je že aktivnost sama po sebi nagrada. Cilj delovanja je v sami dejavnosti, proces je mnogo pomembnejši od rezultata. Vir podkrepitve ima vsak človek v sebi. Prednost takšne motivacije je v zadovoljstvu in njeni trajnosti, kakovostnejši dejavnosti in boljših rezultatih. Povezana je z ustvarjalnostjo, užitek in širjenjem interesov.

Za zunanjo motivacijo so značilne zunanje spodbude, ki izhajajo iz okolja, so posredne, uporablja jih nekdo od zunaj, ki naj bi sprožil motivacijski proces. To so na primer sošolci, učitelji, starši. Zunanje motiviran človek deluje zaradi zunanjih posledic, kot so pohvala, graja, nagrada, kazen in ocenjevanje. Sama aktivnost posameznika ne zanima, učenje pa je zanj le sredstvo za doseganje pozitivnih in izogibanje negativnih posledic. Motivira ga pričakovan rezultat, ki si ga postavi za cilj delovanja in je

pomembnejši od procesa, vir podkrepitve pa prihaja od zunaj. Zunanja motivacija običajno ni trajna. Če vir zunanje podkrepitve izgine, se konča tudi dejavnost. Povezana je s pritiski in napetostjo, lahko pa tudi z nizkim samospoštovanjem in zaskrbljenostjo, to pa še posebej takrat, kadar zahtevnim ciljem nismo kos in menimo, da s svojim trdom ne moremo vplivati na izid. Znanstveniki ugotavljajo, da je med zunanjo in notranjo motivacijo vseeno neka povezava. Lahko se zgodi, da posameznik ni povsem notranje motiviran, zato ga drugi motivirajo z zunanjimi spodbudami, da ga to pripelje do notranje (prav tam).

2.1.2 Dejavniki, ki vplivajo na motivacijo

Med vire notranje motivacije prištevamo radovednost in interese. Preostali dejavniki pa so večinoma del zunanjih spodbud in podkrepitev ali pa zaviralcev.

Radovednost predstavlja eno od osnov notranje motivacije. Zbudi se ob novih, nenavadnih dogodkih ob neskladju s pričakovanjem in presenečenjih. Osebni interesi so trajne pozitivne usmerjenosti do posameznih področij. Tudi učitelji morajo nekoliko poznati in upoštevati interese učencev.

Pohvala in graja predstavljata reakcijo na učinke in rezultate dejavnosti učencev s strani učiteljev, staršev ali drugih pomembnih ljudi. Pomembno je, da učitelj pohvalo in grajo uporablja zelo premišljeno, saj s tem povečuje njuno učinkovitost (Spruk, 2011). Povratne informacije in ocene so motivacijsko sredstvo, s katerim učitelj ovrednoti delo učencev, pri čemer ni nujno, da pove, kaj so storili dobro in kaj slabo. Povratne informacije so za učence tudi napotek, kako naj izboljšajo svoje delovanje. Z neverbalnimi sporočili učitelji navajajo na samokritičnost.

Mnogi učitelji želijo spodbuditi motivacijo učencev z različnimi testi in kvizi. Z njimi učenci hkrati ugotavljajo in utrjujejo svoje znanje, sposobnosti in spretnosti.

Štipendije in študijski režim: na srednjih šolah učitelji poskušajo s štipendijami in študentskim režimom učence motivirati na boljši učni uspeh.

Tudi vrstniki vplivajo na posameznikovo motivacijo za izobraževanje. Njihov vpliv nanje je lahko pozitiven ali pa negativen. Poveča se predvsem v pubertetnem obdobju, ko začnejo mladostniki zavračati vrednote staršev ali učiteljev. Če so mladostnikovi vrstniki navdušeni nad glasbo in se z njo na različne načine ukvarjajo, bo posameznik ohranjal motivacijo za glasbeno delovanje. Če pa so njegovi vrstniki zainteresirani za

druge dejavnosti in ga želijo vanje pritegniti, potem zmanjšujejo njegovo glasbeno motiviranost.

Na učenčevo motivacijo za izobraževanje vpliva odnos učitelja. Če so učitelji motivirani za nek predmet in njegovo snov, bodo lahko pozitivno delovali in motivirali svoje učence. Dober učitelj je pristen, dosleden, brezpogojno naklonjen svojemu delu, zaupa učencu, sprejema in razume učenca takega kot je, spodbuja odgovornost učencev, je zrel in stabilen, ima pozitivno samopodobo, energičen, komunikativen.

Na motivacijo torej vpliva več dejavnikov, nekaterih izmed njih se učenci sami pogosto niti ne zavedajo, zato pa je toliko pomembnejše, da se jih zavedajo odrasli (Juriševič, 2012).

2.2 TEKMOVANJA

V zadnjih desetletjih sta tekmovalnost in sodelovanje postala ključna koncepta v izobraževanju in družbi.

Tekmovalnost je prisotna že od zgodnjih človeških družb, Darwinova teorija jo povezuje s preživetjem vrst. Vendar obstajajo družbe, kjer tekmovanje ni del kulture, kar kaže, da ni univerzalno, temveč družbeno pogojeno. Zahodne družbe so v zadnjih desetletjih močno prevzele tekmovalne vrednote. V takšni družbi posameznik prevzema polno odgovornost za svoj uspeh ali neuspeh, kar zmanjšuje pripravljenost za sodelovanje. Ljudje se osredotočajo na lasten dobiček in napredek ter se manj zanimajo za skupno dobro.

Tekmovalna miselnost se je razširila na skoraj vsa področja – gospodarstvo, politiko, znanost, šport, tehnologijo, zabavo, celo vsakdanje življenje. Ljudje tekmujejo v kopičenju materialnih dobrin, v življenjskem slogu in statusu.

Tržna logika v šolstvu spodbuja produktivnost in storilnost, kar šolo spreminja v prostor tekmovanja. Namesto da bi spodbujala celostni razvoj učencev, se osredotoča na tržno vrednost znanja. Tekmovanje je postalo neizogibno, vendar prinaša tudi negativne posledice, saj zmanjšuje solidarnost in povečuje pritisk na posameznike (prav tam).

2.2.1 Tekmovanja iz znanja in sposobnosti

Kot pove že sam naziv, gre pri vseh tekmovanjih v znanju za koncept delovanja. Iz tega je razvidna miselnost današnjega časa. Redke so aktivnosti, kjer bi šlo za sodelovanje v znanju ali skupine učencev, ki jim je cilj doseči nekaj novega. V šoli se večinoma poudarja samostojno zasledovanje ciljev, kjer lahko najboljši rezultat oziroma najvišje priznanje doseže le eden, kar dodatno vzpodbuja selekcijo. V šoli ima velik pomen ocenjevanje sposobnosti in dosežkov učencev. Izjemen poudarek se daje šolskim ocenam in rezultatom testov, kar posledično krepi socialne primerjave in tekmovalnost med učenci. Številčni uspeh v šoli ima za učenca izjemen pomen, saj je od tega odvisno učenčevo nadaljnje življenje oziroma šolanje, predvsem pa poklicna pot oziroma možnosti, ki jih ima zaradi uspeha na voljo. Ker družine ogromno vlagajo v uspeh svojih otrok, je šolski neuspeh posledično nekaj izjemno negativnega. Učencem torej ni toliko pomembno poglobljanje svojega znanja, temveč le obvladati svoje strategije reševanja testov na tekmovanjih in prejeti čim višje priznanje. Tudi priprava na tekmovanja je individualno usmerjena, vsak učenec sedi v svoji klopi, sodelovanje in medsebojna pomoč pa sta prepovedani.

Veliko tekmovanj še vedno temelji na pisnem testu, pri katerem učenci ne smejo uporabljati nobenih pripomočkov, ne učbenika, računalnika, interneta in ne knjig. Več poudarka bi moralo biti (tudi pri pouku) na poučevanju in preizkušanju učencev, kako najti podatke, kje iskati, kako dostopati do njih ter kako izpisati prave informacije. Pri pouku gre predvsem za pomnjenje posredovanega znanja, ki si ga učenec mora zapomniti za test (prav tam).

2.2.2 Vrste tekmovanj

Šolska tekmovanja iz znanja spodbujajo pri učencih in dijakih zanimanje za boljše spoznavanje in širjenje znanja na posameznih področjih. Namenjena so širjenju obzorja, spodbujanju nadarjenih, poglobljanju znanja in razvoja veščin samostojnega raziskovalnega dela. So dodatna spodbuda za nadarjene učence in dijake, ki so še posebej zainteresirani za posamezno tekmovalno področje. Šolska tekmovanja iz znanja se izvajajo pod vodstvom zunanjih organizatorjev in ne šol. Šole pa vseeno zagotavljajo mentorje in priprave na tekmovanja. Šolska tekmovanja se odvijajo na

šoli, državna oziroma regijska tekmovanja pa se običajno izvedejo na eni lokaciji za vse učence. Tekmovanja ponujajo različni organizatorji, ta pa so zelo raznolika. Najobsežnejši pregled tekmovanj ponujata DMFA oziroma društvo matematikov, fizikov in astronomov in portal Tekmujem.si. Ministrstvo za vzgojo sofinancira le nekatera tekmovanja, ki jih ponujajo organizatorji. To so selekcijska in interesna tekmovanja. Ta so izbrana na razpisu, ki ga na podlagi pravilnika o sofinanciranju šolskih tekmovanj ministrstvo objavi vsaka tri leta, za obdobje teh treh let. Za selekcijska tekmovanja je na javnem razpisu lahko izbrano le po eno tekmovanje v osnovnošolskem izobraževanju iz posameznega področja. Da je posamezno tekmovanje sofinancirano, mora izpolnjevati kriterije za nadaljevanje srednješolskega programa na mednarodni stopnji, izkušnje organizatorja in tradicija tekmovanja, roki za objavo rezultatov, možnost pritožbe, več stopenj tekmovanja, omejitev števila tekmovalcev na državni stopnji in natančno opredeljeno število nagrad, ki so lahko podeljene. Izbrano je tekmovanje, ki na javnem razpisu doseže najvišje število točk glede na kriterije v pravilniku. Ministrstvo tekmovanja sofinancira količino v višini med 2.000 in 6.000 evri. Odvisno je glede na število točk na podlagi kriterijev. V šolskem letu 2022/2023 se je tekmovanj udeležilo več kot 260.000 učencev z več kot 27.000 mentorji. Sodelovalo je več kot 730 šol. 2.300 učencev je dobilo zlata priznanja, 3.900 jih je dobilo srebrnega, 124.000 pa bronasta priznanja (<https://www.gov.si teme/solska-tekmovanja/>).

Poznamo tekmovanja iz: astronomije, tujih jezikov (angleščina, francoščina, italijanščina, nemščina, španščina), biologije, kemije, fizike, tehnike in tehnologije, geografije, zgodovine, matematike (Vegovo priznanje), logike, razvedrilne matematike, mladih raziskovalcev, modelarstva, naravoslovja, programiranja, računalništva (Bober), vesele šole, računalniškega pokala (LOGO), slovenščine (Vodnikovo in Cankarjevo priznanje).

3 RAZISKOVALNI DEL

Sledi prikaz metod, s katerimi sva prišli do v nadaljevanju prikazanih rezultatov.

3.1 METODOLOGIJA

Najprej sva s pomočjo prebrane literature sestavili anketni vprašalnik. Na podlagi analiziranih podatkov sva se dogovorili za pogovor (intervju) – v živo in preko e-pošte.

3.1.1 Opis vzorca raziskave

Prvi vzorec predstavljajo osmo- in devetošolci Osnovne šole Žiri. Tega sva ločili glede na razred in spol, saj sva na omenjene karakteristike pričakovali različne odgovore, tudi postavljene hipoteze sovpadajo s tako delitvijo. Na vprašanja so odgovarjali samo učenke in učenci, ki se katerega koli tekmovanja udeležijo. Takšnih je bilo 100, in sicer 28 deklet in 20 fantov iz 9. razreda ter 25 deklet in 27 fantov iz 8. razreda. Glede na število osnovnošolcev na šoli to pomeni 80 % devetošolcev in 76 % osmošolcev. Drugi vzorec so predstavljali gimnazijci, teh je bilo 42, ki so reševali spletno anketo, v tej pa pri končni analizi rezultatov nisva ločili glede na spol. V nadaljevanju sva se za mnenje obrnili na dr. Sonjo Pečjak, raziskovalko in redno profesorico na Oddelku za psihologijo Univerze v Ljubljani. Dejavnost je predvsem na področju otroške psihologije. Težišče njenega znanstvenega dela je usmerjeno k dvigu kakovosti slovenskega šolstva. V kontakt sva stopili tudi s šolsko psihologinjo na Osnovni šoli Žiri, gospo Petro Cankar.

3.1.2 Opis merskega instrumenta

Glavnino rezultatov te naloge prinašajo odgovori učencev in dijakov, ki jih sama naloga zadeva. Ta vprašanja sva strnili v dva anketna vprašalnika; prvi (Priloga 1) je vključeval 26 vprašanj. Vprašanja so bila tako odprtega kot zaprtega tipa, z enim ali več možnimi odgovori, nekaj je bilo takšnih z večstopenjsko lestvico. Drugi anketni vprašalnik (Priloga 2) je bil krajši, vključeval je devet vprašanj, povečini zaprtega tipa.

Vprašanja za intervjuje (Priloga 3) sva napisali po obdelani anketi, in sicer so se v večini navezovala na rezultate odgovorov učencev.

3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov

Anketni vprašalnik sva uporabili v šoli, in sicer sva ga meseca oktobra razdelili med učence 8. in 9. razreda. Drugi anketni vprašalnik je bil v spletni obliki. Povezavo sva meseca februarja poslali nekdanjim žirovskim dijakom, ki obiskujejo različne gimnazije, saj so to učenci, ki so odraščali v podobnem sistemu, vrednotami.

Prav tako sva na matični šoli februarja intervjuvali gospo psihologinjo in v istem mesecu za mnenje prosili tudi dr. Sonjo Pečjak. Nekaj ključnih podatkov za ostale odgovore sva naknadno pridobili na spletu.

3.1.4 Obdelava podatkov

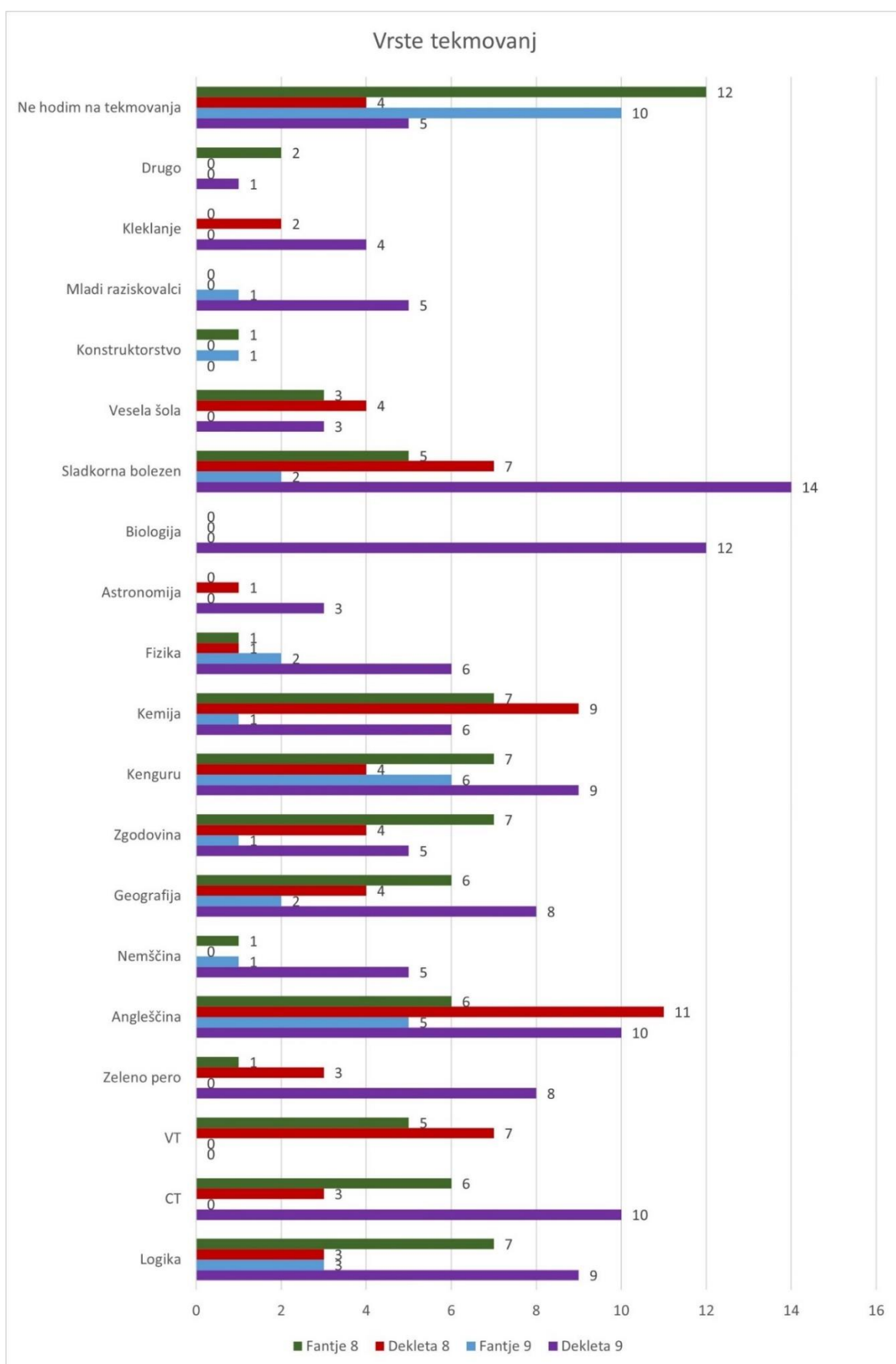
Rezultate anket sva najprej prešteli, nato pretvorili v odstotke, pri določenih odgovorih oblikovali grafe in jih komentirali. Pri zaprtih tipih vprašanj sva se lotili prikaza v grafih, pri večstopenjski lestvici v tabeli, pri odprtih vprašanjih sva naredili zgolj besedno analizo. Intervjuje sva povzeli oz. jih dobesedno dokumentirali.

3.2 REZULTATI

3.2.1 Rezultati ankete za osnovnošolce

Spodnji graf prikazuje vrste šolskih tekmovanj, katerih se bodo v letošnjem šolskem letu udeležili fantje in dekleta 8. in 9. razredov. Podatki so razdeljeni glede na razred in spol. Največ učencev in učenk se bo¹ udeležilo tekmovanj iz sladkorne bolezni (14 deklet v 9. razredu), astronomije (12 deklet v 9. razredu), kemije (9 deklet v 9. razredu), Kenguruja (9 deklet v 9. razredu) ter logike (9 deklet v 9. razredu). Angleščina je priljubljena pri dekletih v 8. razredu (11. prijavljenih). Manj zastopana tekmovanja so klekljanje, konstruktorstvo ter biologija.

¹ Odgovori glede na mesec oktober, čeprav so vsaj šolska tekmovanja po večini ob oddaji naloge že zaključena.

Graf 1: Tekmovanja po področjih

Tabela 1: Vzroki za udeležbo na tekmovanjih

	DEKLETA 9				FANTJE 9				DEKLETA 8				FANTJE 8			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Diploma	11	18	50	21	35	35	10	20	6	50	20	24	22	26	33	19
Zmorem nekaj več	14	18	58	10	20	45	20	15	16	28	36	20	25	39	11	25
Ponos staršev	8	8	68	16	35	25	20	20	4	36	36	24	11	26	26	37
Štipendija	14	14	36	36	40	40	15	5	4	8	12	76	30	11	26	33
Naj učenec	42	27	27	4	50	30	10	10	60	12	20	8	66	7	7	20
Pohvala učitelja	18	18	64	0	40	50	5	5	36	56	4	4	22	37	41	0
Dodatna ocena	11	7	32	50	35	10	20	35	12	12	16	60	15	22	30	33
Valeta	4	0	7	89	20	25	15	40	8	44	16	32	33	22	30	15
Dodatno znanje	61	14	14	11	50	40	0	10	0	36	40	24	30	33	26	11
Priljubljenost med sošolci	76	12	12	0	75	20	0	5	80	12	4	4	56	15	15	14
Priprava za srednjo šolo	14	4	71	11	50	35	15	0	4	24	52	20	19	43	19	19
Zanimanje za določeno temo	14	29	50	7	45	40	5	10	12	32	40	16	41	22	26	11

Pri vrednotenju dejavnikov, ki vplivajo na udeležbo na tekmovanjih, sva uporabili 4-stopenjsko lestvico, kjer 1 pomeni najmanjši vpliv, 4 pa največjega. V zgornji tabeli so rezultati prikazani v odstotkih, razdeljeni pa so glede na razred in spol.

Iz tabele je razvidno, da prejem diplome največ pomeni dekletom iz 9. razreda (71 %). Fantom iz 9. razreda diploma ne predstavlja velika pomena (možnost 1 in 2 je izbralo 71 % vseh devetošolcev).

Da bi se učenci dokazali sami sebi – torej možnost *zmorem nekaj več* – je pogosteje zastopana pri dekletih tako v 8. (56 %) kot v 9. razredu (68 %). Fantje se v obeh skupinah za to možnost odločajo redkeje (pri obeh skupinah najpogostejša izbira 2). Dekleta iz 9. razreda še vedno dajo kar veliko na ponos staršev (3. in 4. možnost 84 %), fantom iz 9. razreda pa ponos staršev ne daje takšne potrditve (možnost 1 in 2 60 %). Pri dekletih iz 8. razreda sta v največji meri enakovredno zastopani možnosti 2 in 3 (po 36 %), fantom 8. razreda pa ponos staršev glede na rezultate še vedno veliko pomeni (možnost 3 in 4 63 %). S tem povezana je tudi izbrana možnost omemba na valeti, saj se tako fantje kot dekleta iz 9. razreda v večini (dekleta 89 %, fantje 40 %) odločajo za najvišjo stopnjo izbire. Zanimivo pri tem je, da se rezultat pokriva z odgovori pri možnosti *ponos staršev*, vendar očitno veliko bolj pri dekletih. Zanimivo

je, da je valeta dogodek, ki učencem očitno veliko pomeni in se tam lahko pokažejo pred vsemi – sošolci, učitelji, starši in – ker smo edina osnovna šola v kraju – tudi pred celotno lokalno skupnostjo.

Učenci in učenke 8. razreda pa še ne razmišljajo toliko o valeti, kar se odraža v rezultatih izbire.

Skoraj tri četrtine devetošolk trdi, da se tekmovanj udeležujejo zaradi pridobivanja novega znanja in podlage za naprej. A žal prihaja do neskladja, saj jim več pomeni priprava za srednjo šolo kot pridobivanje novega znanja. Torej gre posledično tudi za zunanjo motivacijo, kako bodo srednjo šolo izdelali in v povezavi s tem je povezan njihov ugled.

Možnosti priljubljenost pri sošolcih pri vseh anketirancih ne igra popolnoma nobene vloge (pri vseh v ospredju možnost 1: 76 %, 75 %, 80 % in 56 %). V večji meri se anketiranci udeležujejo tekmovanj zaradi dodatne ocene pri predmetu, predvsem pri dekletih (9. razred 3. in 4. možnost 82 %, 8. razred skupaj 76 %). Zaradi pohvale učitelja oz. naziva *naj učenec*² pa se jim ne zdi potrebno truditi.

Na podlagi katerih kriterijev se odločaš za tekmovanje?

Pri tem vprašanju smo dobili sledeče odgovore:

Dekleta iz 8. razreda so navedla dodatne točke za štipendijo (13), dodatne dobre ocene (12), učiteljeva priporočila oz. so učencem izbrana tekmovanja iz določenih predmetov vseč (9), pripravljenost na dodatno učenje in poglobljanje (9), manj priprav na tekmovanje pri določenih predmetih (7), zanimanje za snov (6), močno področje (v šoli s predmetom ni težav, dobre ocene pri predmetu) (4), zaradi razvijanja procesov miselnosti, praktičnosti (2), dodatne točke za vpis v srednješolski program ali za točke,

² Naj učenec na OŠ Žiri pridobi ob koncu šolskega leta pohvalo ravnatelja. Kriteriji za priznanje:

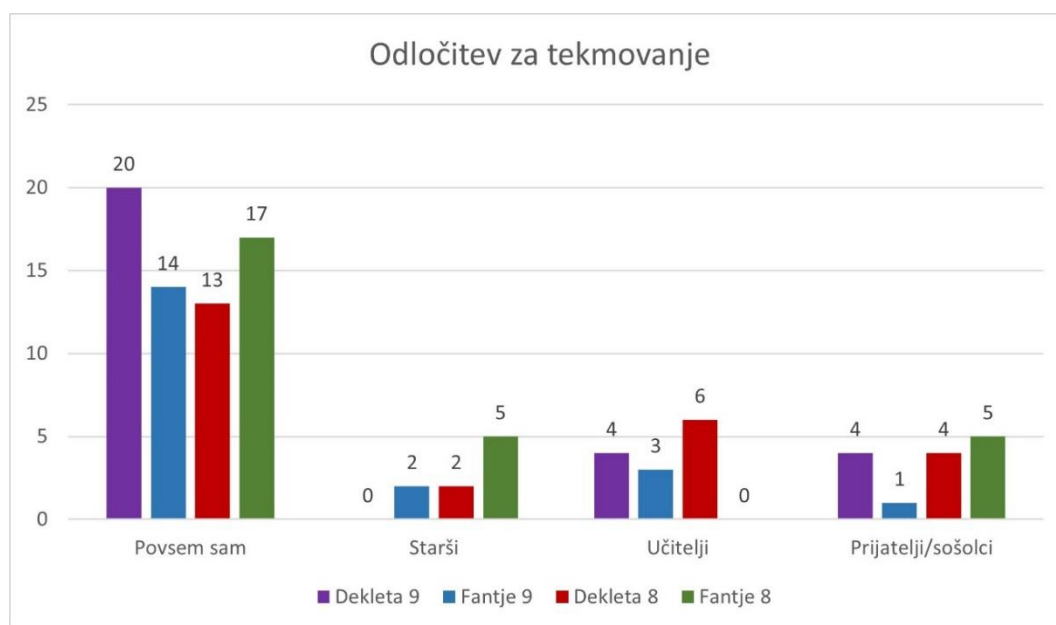
1. učni uspeh (odlične ocene, doseganje višjih standardov znanja),
 2. dosežki, priznanja (priznanja in visoki dosežki na tekmovanjih v znanju, raziskovalne naloge, natečaji),
 3. vzorno vedenje, pozitiven zgled (vzoren odnos do učencev in delavcev šole, do lastnine, do hrane, brez kršitev hišnega reda in vzgojnega načrta),
 4. pomoč sošolcem, vrstnikom,
 5. domače naloge (redno pisanje domačih nalog),
 6. aktivno vključevanje v življenje in delo na šoli (sodelovanje v razrednih, šolskih akcijah, odgovorno opravljanje dodatnih zadolžitve v razredni in šolski skupnosti, samoiniciativnost).
- Učenec mora izpolnjevati VSE kriterije.

potrebne za Zoisovo štipendijo (2), smiselnost kasneje v življenju (2), raziskovalno delo (2), zanimivost tematike za tekmovanje (2).

Fantje iz 8. razreda so navedli naslednje vzroke: zabava (13), tema tekmovanja, interesi (10), ugodnosti tekmovanja (dodatne točke) (8), čas (dovolj časa za priprave) (7), če se tekmovanje šteje za štipendijo (7), količina učenja potrebnega za priprave (2).

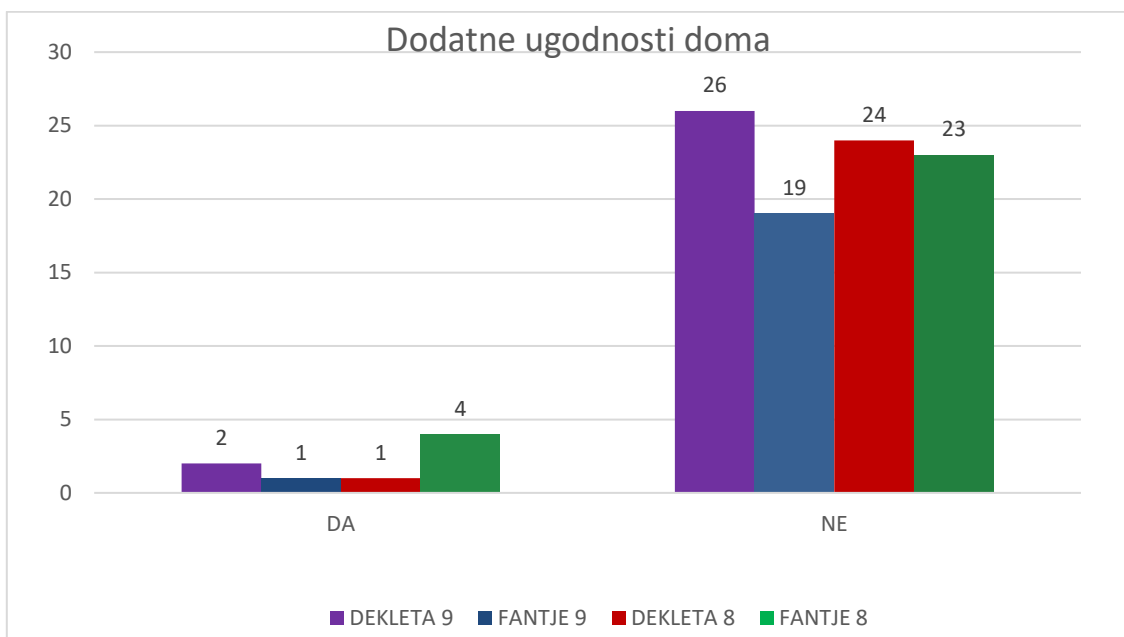
Dekleta iz 9. razreda so navedla, da se za tekmovanja odločajo zaradi: dodatnih točk za štipendijo (10), omembe na valeti (10), na podlagi predmetov, pri katerih so uspešnejše in so jim všeč (8), pridobitve novega znanja (6), spretnost pri reševanju nalog z računanjem (6), užitek na pripravah (4), zanimanje za temo (4), za doseg in priznanja (4), če se jim bo ljubilo (4), lažje snovi na tekmovanju oz. lažje priprave, v katere ni potrebno vložiti veliko dodatnega truda in časa (4), glede na zaključno oceno preteklega šolskega leta (3).

Fantje iz 9. razreda so za udeležbo na tekmovanju navedli dejavnike kot so: priznanje (12), na podlagi predmetov, pri katerih so uspešnejši (11), zanimanje za tekmovanje (9), za omembo na valeti (8), da ni preveč dela (6), na podlagi svojih sposobnosti (5).

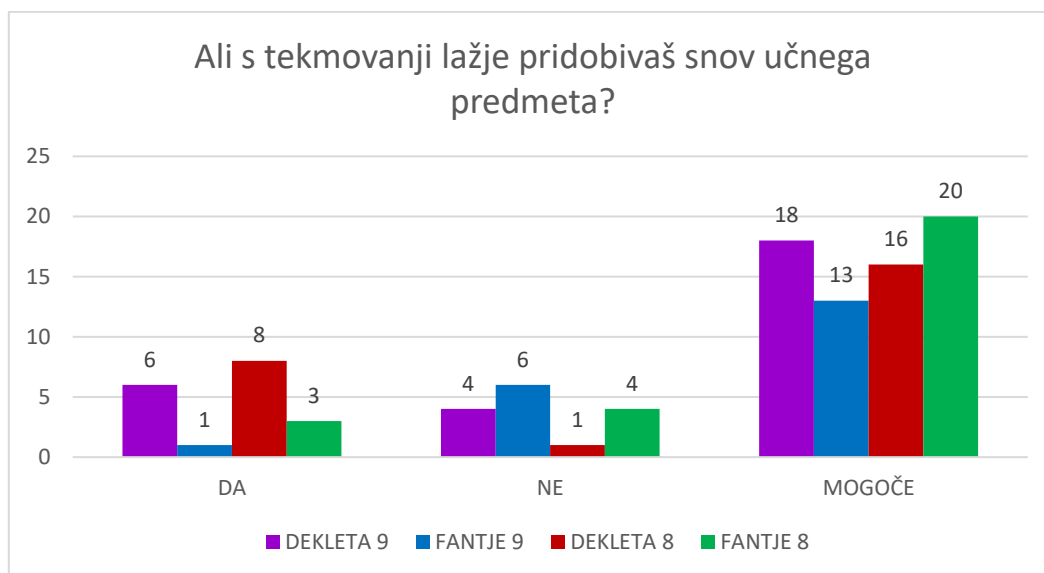
Graf 2: Pomoč za odločitev za udeležbo na tekmovanju

Prav pri vseh dekletih in fantih osmega in devetega razreda je z naskokom največkrat izražena samostojna želja po udeležbi na tekmovanjih.

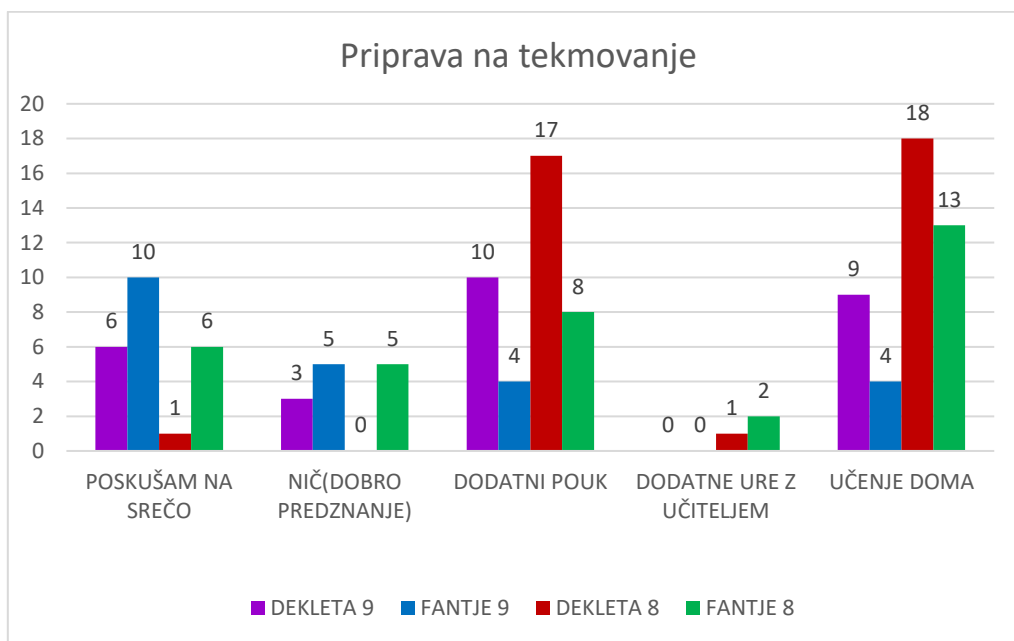
Graf 3: Ugodnosti ob udeležbi na tekmovanju

Večina učencev doma nima dodatnih ugodnosti, če se udeležijo tekmovanj. 15 % osmošolcev (4 učenci) določene ugodnosti ima: več prostega časa, več časa za igranje računalniških iger, večjo trenutno naklonjenost staršev in ponos staršev.

Graf 4: Tekmovanja v povezavi z učno snovjo

74 % osmošolcev in 65 % devetošolcev trdi, da s pripravami na tekmovanje *moogoče* lažje pridobivajo tudi učno snov predmeta. 32 % osmošolk in 21 % devetošolk je v anketi izrazilo stališče, da tekmovanje vendarle prispeva k lažjemu pridobivanju snovi učnega predmeta.

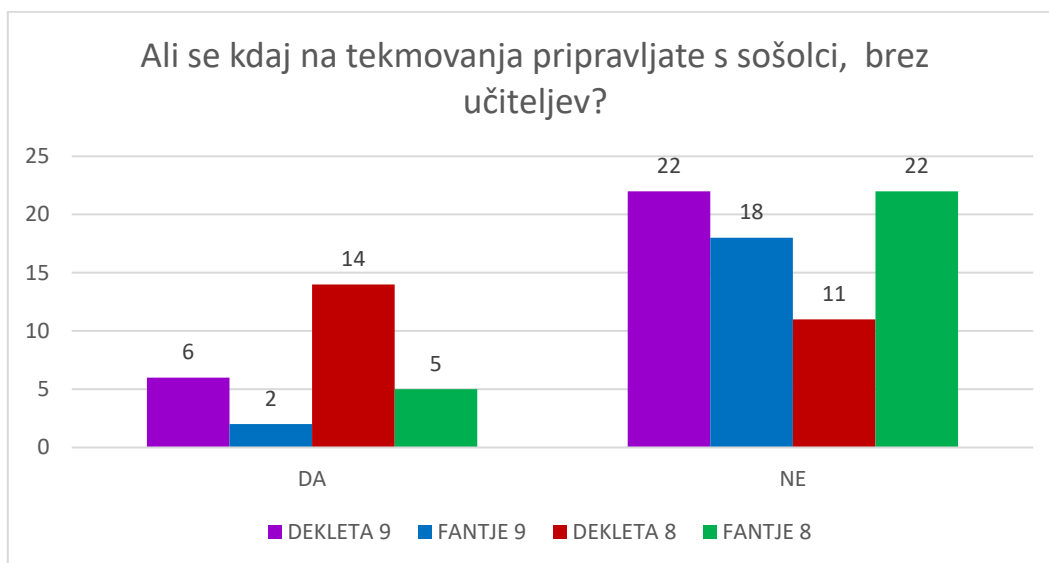

Graf 5: Način dodatnih priprav na tekmovanje

Pri tem vprašanju so nekateri anketiranci obkrožili več odgovorov. Največ osnovnošolcev in osnovnošolk se na tekmovanje pripravlja v okviru dodatnih ur pouka ali pa se samostojno pripravljajo oz. učijo doma. Le malo anketirancev se na tekmovanje pripravlja v okviru dodatnih ur z učiteljem³. Učenci iz 9. razreda se na tekmovanja povečini ne pripravljajo in se na tekmovanju zanašajo na srečo in predhodno znanje. Dekleta iz 9. razreda se v največjem številu udeležujejo dodatnih ur pouka⁴ (36 %). Učenke in učenci iz 8. razreda se najraje na tekmovanja pripravljajo sami doma (72 % oz. 48 %).

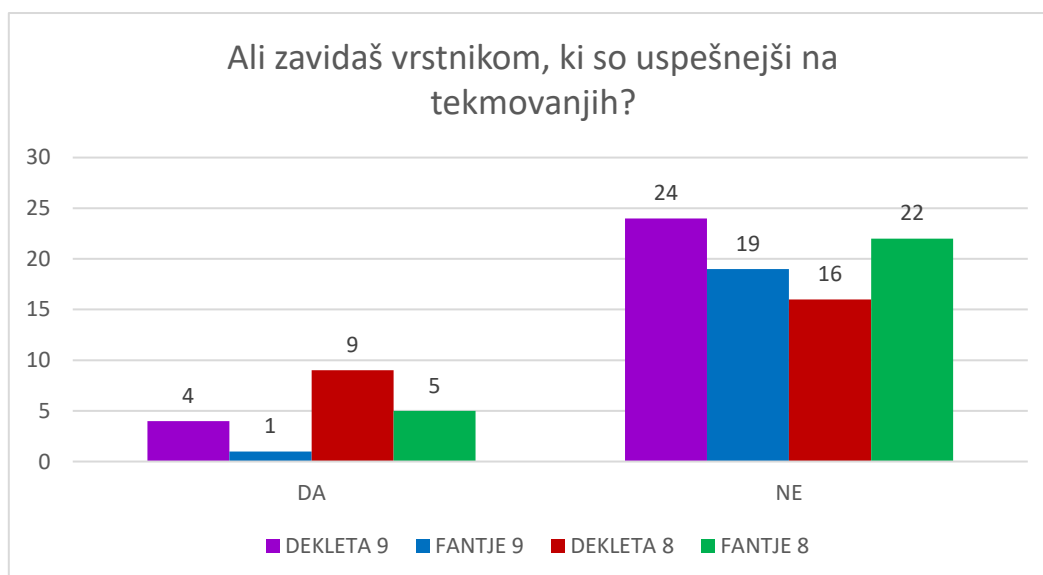
³ Takšne rezultate pripisujeva dejstvu, da je bila anketa izvedena v oktobru, ko se res lahko 80 % vseh udeležih katerega koli šolskega tekmovanja. Ko pa so učenci že uvrščeni na regijsko oz. državno raven, se z učitelji pripravljajo v večji meri skupaj, a je delež teh učencev, razumljivo, glede na celoten vzorec nizek.

⁴ Devetošolke že lahko odgovarjajo a podlagi izkušenj iz 8. razreda, ko se začne »boj« za točke, saj štejejo na več področjih le tekmovanja 8. in 9. razreda.

Graf 6: Priprava na tekmovanja s sovrstniki

Dekleta iz 8. razreda se na tekmovanja raje pripravljajo skupaj (56 %), ostalih 44 % osmošolk pa se raje pripravlja v prisotnosti učitelja. V najmanjšem deležu se na tekmovanja skupaj s sovrstniki pripravljajo fantje iz 9. razreda (10 %), kar potrjuje tudi dejstvo, kakšen pomen dajejo vrstniki tekmovanjem.

Graf 7: Zavist pred uspešnejšimi sovrstniki in njihovimi uspehi

Učenke in učenci obeh zaključnih razredov v večji meri ne zavidajo uspešnejšim učenkam in učencem.⁵ Učenke iz 8. razreda največkrat občutijo zavist. Najmanj zavistni so fantje 9. razreda (95 %) in fantje 8. razreda (81 %).

⁵ Če so dobri vsi, lahko gredo vsi naprej in posledično dobijo vsi npr. pohvalo na valeti in točke za štipendijo.

ZAKAJ SE DOLOČENIH TEKMOVANJ NE UDELEŽUJEŠ?

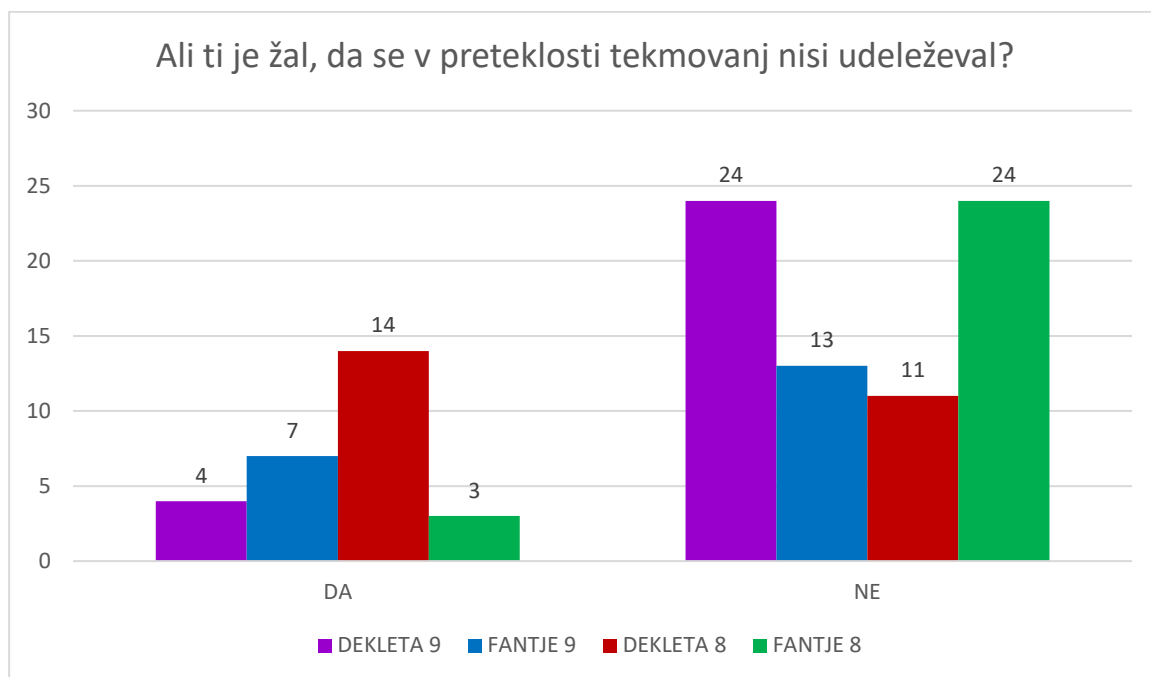
Vprašanje je bilo odprtega tipa, kar pomeni, da sva zabeležili najpogostejše odgovore, ki so jih navajali anketiranci.

Dekleta iz 9. razreda so za neobiskovanje tekmovanj navedla preveč drugega dela s šolo (16), tema tekmovanj jih ne zanima in ne pritegne (15), tekmovanja jim ne gredo dobro od rok (12), zavedajo se boljših sovrstnikov (12), nekaterim devetošolkam se s tekmovanji ne ljubi obremenjevati (10), vedo, da ne bi bile uspešne (8), nimajo dovolj časa za priprave (7), menijo, da niso dovolj inteligentne (5).

Fantje iz 9. razreda so navedli, da jim tekmovalne teme niso všeč ali blizu oziroma jih ne zanimajo (12), ne ljubi se jim (lenoba) (11), menijo, da niso dovolj inteligentni (7), nimajo časa (7), doma imajo preveč drugega dela (6), menijo, da so tekmovanja pretežka, ker se morajo za tekmovanja veliko pripravljati (5).

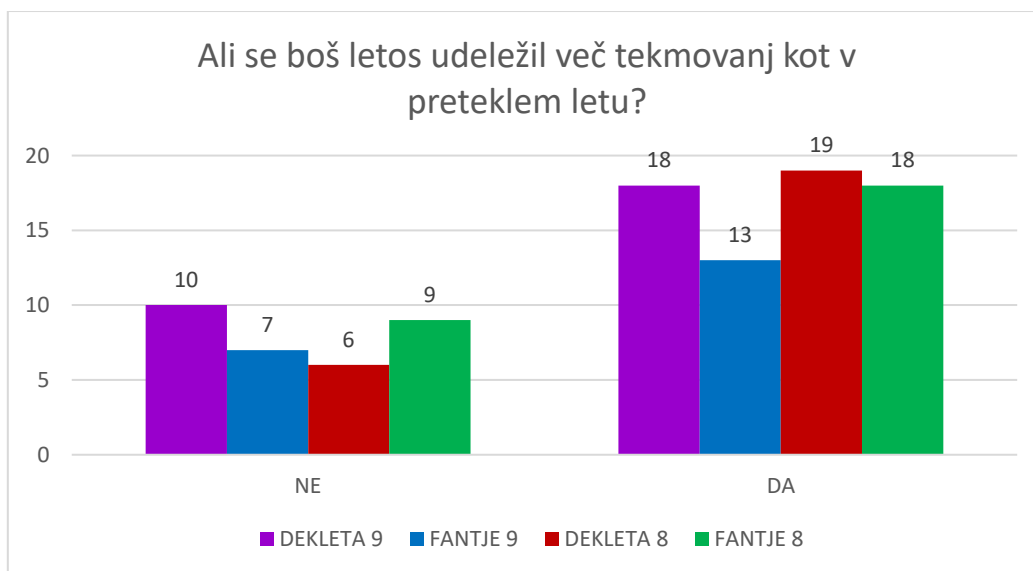
Dekleta iz 8. razreda so navedla, da jih teme ne zanimajo oziroma jim niso všeč (13), imajo preveč drugih tekmovanj (tudi športna) (9), ker jim področja ne ležijo (9), nimajo časa (9), menijo, da niso dovolj inteligentne (7), nimajo volje do tekmovanj (7), ker se jim ne ljubi (6), ne verjamejo v dober rezultat na tekmovanju (5), dodatne snovi za tekmovanje je preveč (5), snov za tekmovanje je pretežka (5).

Fantje iz 8. razreda so navedli, da niso pri volji za dodatno učenje (14), tekmovanja jim niso všeč (13), menijo, da nimajo zadovoljivega znanja (12), imajo že preveč drugega dela (12), teme tekmovanj niso zanimive (11), ker se tekmovanj nočejo in ne želijo udeležiti (11), ker nimajo časa zaradi treningov (10), menijo, da se jim ne splača in od tega ni koristi (9), tekmovanja zanje niso pomembna (9), menijo, da niso dovolj dobri v tekmovanjih (6), preveliko število tekmovanj (3).

Graf 8: Obžalovanje pretekle neudeležbe na tekmovanjih

V nasprotju z najinimi pričakovanji večini anketirancev ni žal, da se tekmovanj v preteklih letih niso udeleževali.

Graf 9: Udeležba na tekmovanjih tekom zadnjih let

65 % devetošolcev in 64 % devetošolk se bo v letošnjem šolskem letu udeležilo več tekmovanj kot v preteklih letih. Ravno tako sva porast števila tekmovanj zaznali med osmošolkami (76 %) in osmošolci (77 %). Tak rezultat je tudi razumljiv, saj se v 8. oz. 9. razredu nabor tekmovanj poveča.

KAJ PRI TEKMOVANJIH POGREŠAŠ OZIROMA TI NI VŠEČ?

Dekleta 9

Ne marajo: Nalog, ki zahtevajo polne odgovore (ne pa recimo obkroževanje) (16), težavnost tekmovanj (13), stres, ko čakaš na rezultate (9), preveč literature (9), sobotnih terminov tekmovanj (6), strogi kriteriji (6), nejasna navodila (2), pojavijo se tipi nalog, ki jih učenci niso predelali pri dodatnem pouku (2), računanja (2).

Pogrešajo: tip naloge z obkroževanjem (15), priznanje za vsakogar (priznanje za sodelovanje tudi če si zadnji) (12), več priprav (10), več časa za reševanje (ne le 60 minut) (9), pomoč učitelja med tekmovanjem (3).

Dodatno poudarjava, da nekatere anketiranke 9. razreda menijo, da so tekmovanja v redu takšna, kot so, in ničesar ne pogrešajo.

Fantje 9

Ne marajo: po končanem reševanju moraš v učilnici počakati do zvonjenja (9), tekmovanja so pretežka (8), nalog, ki niso tipa obkroževanja (7), dejstva, da morajo razmišljati (6), veliko strani tekmovalnih pol (4), na voljo je malo časa za reševanje (4), morajo se učiti (4), pisanje odgovorov (3).

Pogrešajo: denarno nagrado (5), lažja tekmovanja (5).

Dekleta 8

Ne marajo: preobsežna snov (9), vsa tekmovanja so terminsko v istem času (7), (pre)strogih kriterijev za priznanja (6), na voljo je premalo literature (4), ko vprašanja nimajo veze s temo tekmovanja (1).

Pogrešajo: zanimivejše tekmovalne teme (13), več priprav v šoli (10), odmor za stranišče (3), večjo nagrado (6), več gradiva za učenje (4)

Fantje 8

Ne marajo: priprav za tekmovanje (8), tekmovanj po pouku (8), terminov tekmovanj čez leto (6), rajši se potrudijo za šolske ocene (5).

Pogrešajo: lažja vprašanja (12), dodatno oceno ob dobrem dosežku (11). Nekateri fantje v osmem razredu menijo, da so tekmovanja dobro zastavljena in ne pogrešajo ničesar bistvenega.

KAJ TI JE PRI TEKMOVANJIH VŠEČ?

Dekleta 9:

Dekleta 9. razreda so navedla naslednje dobre strani tekmovanj: priznanja (11), naloge z obkroževanjem (8), čas reševanja (6), možnost, da dokažejo, kaj znajo (5), nič ni narobe, če si na tekmovanju zadnji (4), različni tipi nalog (4), ni odštevanja točk za nepravilne rezultate (3), širjenje in poglobljanje znanja (3), nekaj delajo v življenju - ni jim dolgčas (3), potrditev, da lahko naredijo več kot mislijo (boljša samopodoba in samozavest) (3), teme (2), velik nabor tekmovanj (2), spoznavanje novih tem (2).

Fantje 9:

Fantje iz 9. razreda so navedli naslednje pozitivne stvari tekmovanja: pridobitev priznanja (12), dodatna odlična ocena pri predmetu (10), odsotnost od pouka (3).

Dekleta 8:

Dekleta iz 8. razreda so naštela naslednje dobre stvari tekmovanj: pridobitev priznanja (9), dodatna odlična ocena pri predmetu (7), naloge z obkroževanjem (7), več točk za vpis v srednje šole⁶ (8). Posredno načeloma velja, saj si s tekmovanji širiš znanje in imaš s tem boljše možnosti za dobre ocene in dober rezultat pri NPZ), odsotnost od pouka (5), pridobivanje dodatnega znanja (3), dovolj časa za reševanje tekmovanj (3), pohvala oziroma nagrada za trud oziroma udeležbo na tekmovanju (3).

Fantje 8:

Fantje iz 8. razreda so zapisali, da jim je na tekmovanjih všeč: odsotnost od pouka (9), priznanja (8), točke za štipendijo (5), pridobljena odlična ocena pri predmetu (5), pridobivanje dodatnega znanja (4), pridobitev, družba na pripravah z drugimi učenci (4), težja vprašanja kot pri pouku (3),

KAJ POMENI ZATE USPEH NA TEKMOVANJU?

S tem vprašanjem sva v anketi želeli izvedeti, kaj anketiranci, ki se tekmovanj udeležujejo, definirajo kot uspeh. Kaj je zanje uspeh? Pri analizi odgovorov sva zaznali, da so anketiranci vprašanje lahko razumeli tudi nekoliko drugače. Mogoče ne samo ravno v smislu definiranja uspeha na tekmovanju, pač pa so se nekateri bolj osredotočili na prednosti, ki jih pridobijo v primeru boljših rezultatov na tekmovanju.

⁶ Opomnik za učitelje in svetovalno službo, da imajo učenci napačne informacije.

Dekleta 9:

Za dekleta iz 9. razreda uspeh pomeni: čim višje mesto (srebrna in zlata priznanja) (17), priznanje in omemba na valeti (13), potrditev, da zmorejo nekaj več (11), da dobijo priznanje (pa če tudi le priznanje za sodelovanje) (7), dodatno znanje (4), zadovoljstvo (4), uvrstitev na višjo raven tekmovanja (regijsko ali državno) (4).

Fantje 9:

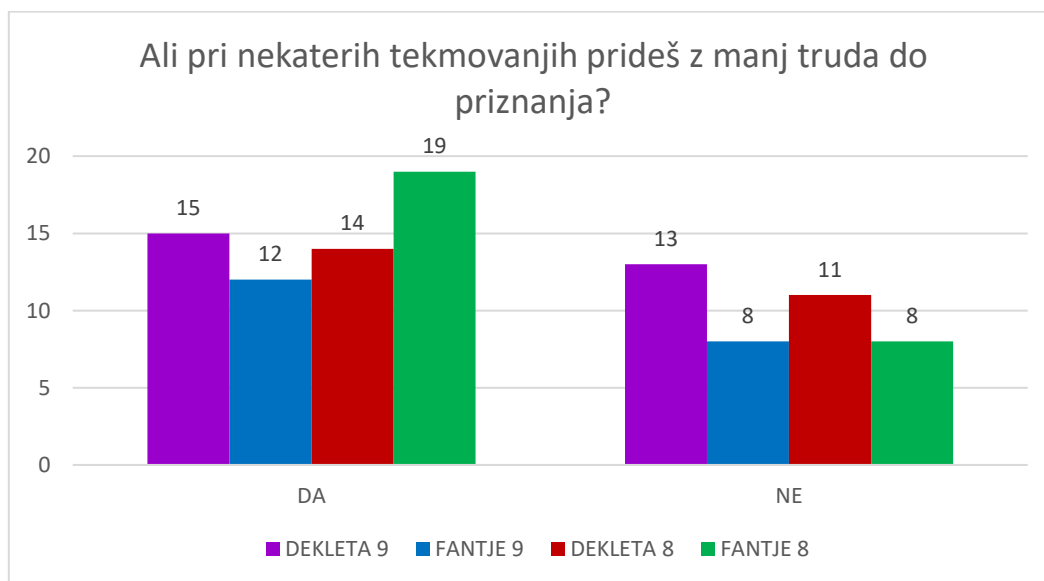
da so boljši vsaj od enega učenca (niso zadnji) (12), dobijo priznanje (8).

Dekleta 8:

Priznanje (16), štipendija (12), ponos (lasten) in ponos staršev (12), potrdilo in dokaz, da zmorejo več (9), čim višje mesto (5), zadovoljstvo (5).

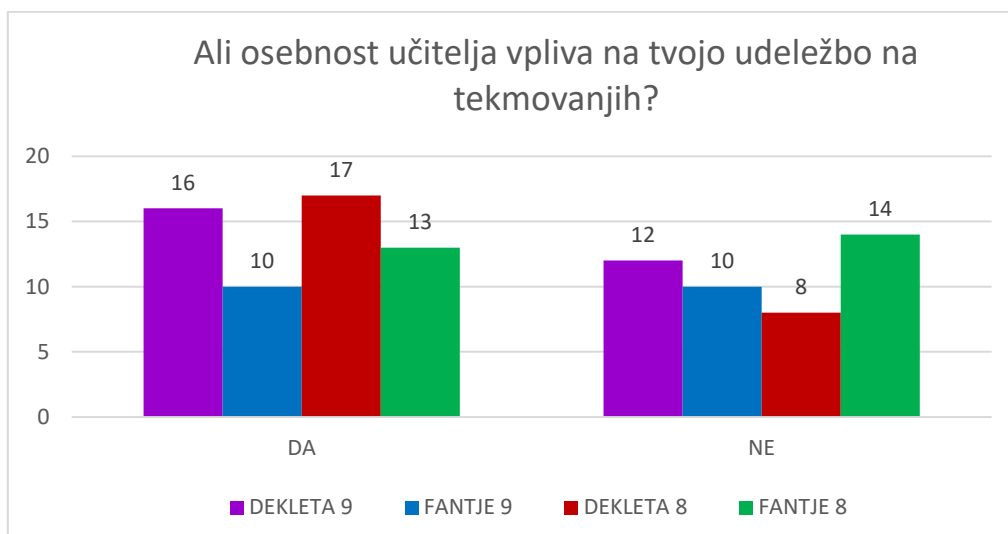
Fantje 8:

osvojitve več kot polovico vseh možnih točk (10), zlato priznanje (8), srebrno priznanje (7) potrditev, da zmorem nekaj več (6), odlična ocena pri predmetu (6), da dobiš priznanje (6), da si boljši od drugih (6), ponos (5), 1. mesto (3).

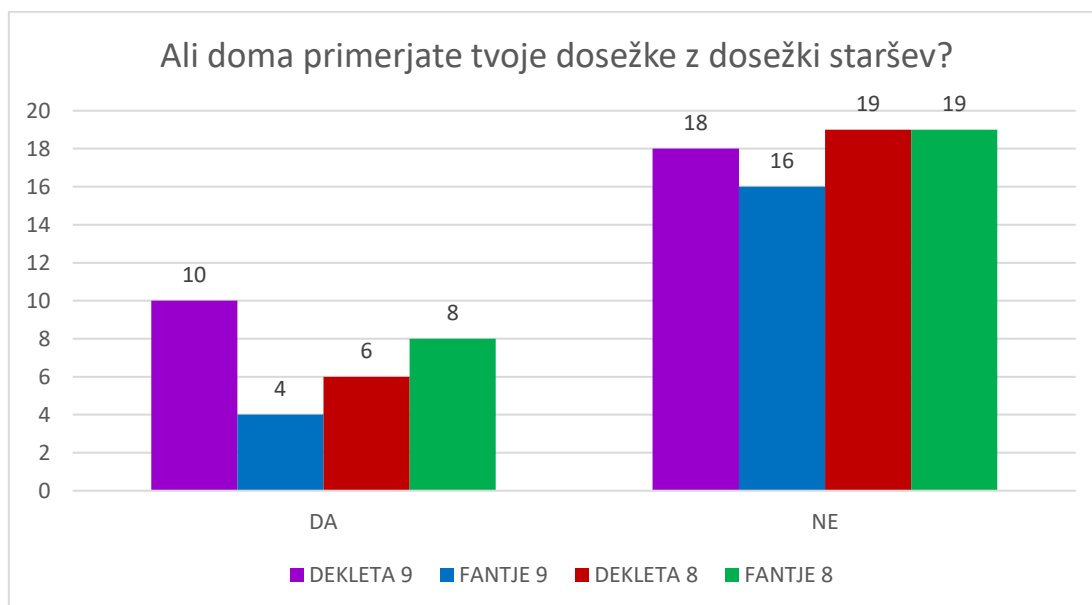
Graf 10: (Manj) truda za boljši dosežek

Prav vsi učenci in učenke menijo, da je pri nekaterih tekmovanjih mogoče z manj truda dosežeti boljši uspeh.

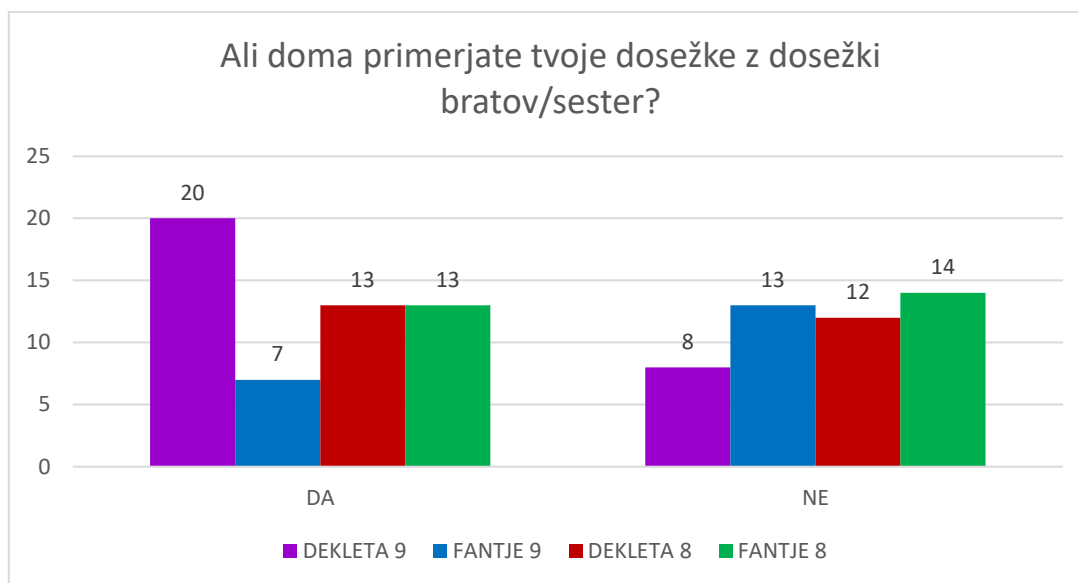
Graf 11: Vpliv učiteljeve osebnosti na udeležbo na tekmovanju

Polovica fantov 8. in 9. razreda meni, da osebnost učitelja ne vpliva na udeležbo na tekmovanju (52 %). Osebnost učitelja pa na tekmovanje bolj pritegne učenke 8. (68 %) in 9. razreda (57 %).

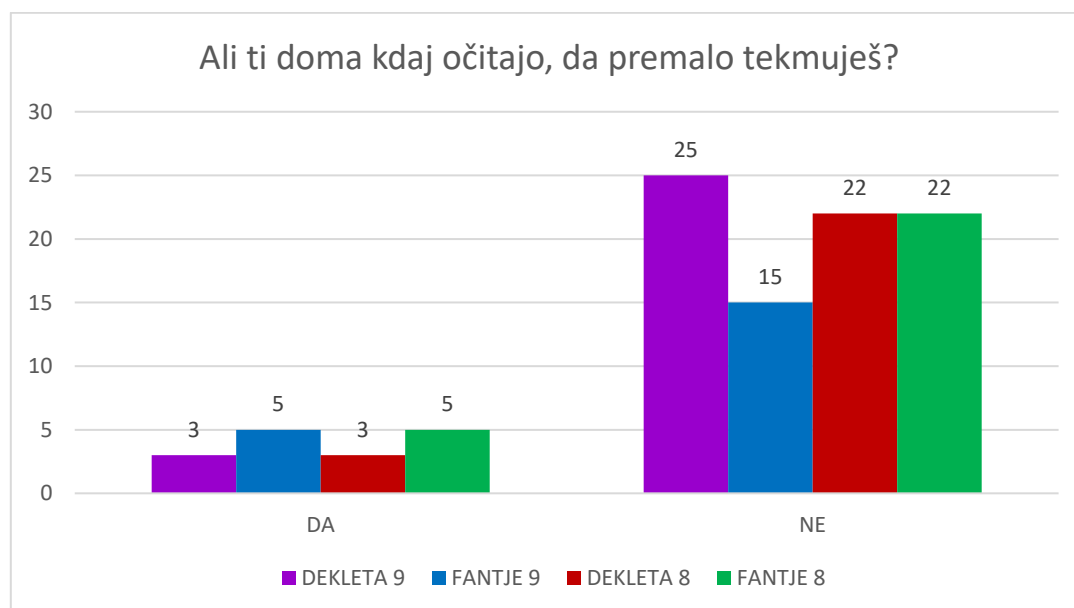
Graf 12: Primerjava dosežkov med učenci in starši

Prav vsi učenci in učenke menijo, da doma v večini ne prihaja do primerjave dosežkom med njimi in njihovimi starši.

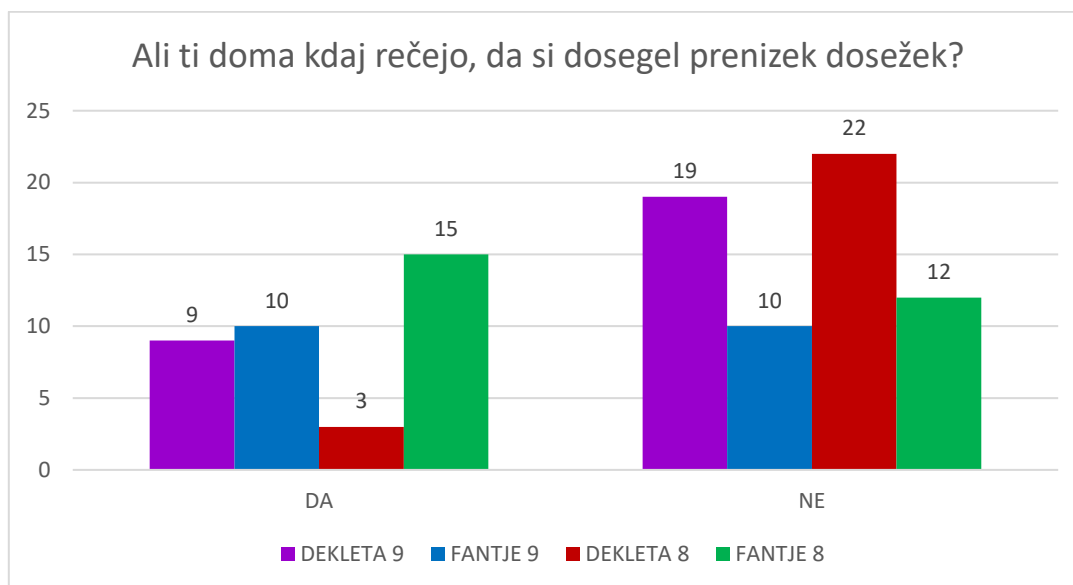
Graf 13: Primerjava učenčevih dosežkov z dosežki bratov oziroma sester

Največ primerjav se dogaja v družinskem okolju devetošolk (71 %), najmanj pa rezultate med sorojenci primerjajo devetošolci (35 %). Okrog polovice vseh učenk in učencev 8. razreda dosežke med seboj primerja s sorojenci.

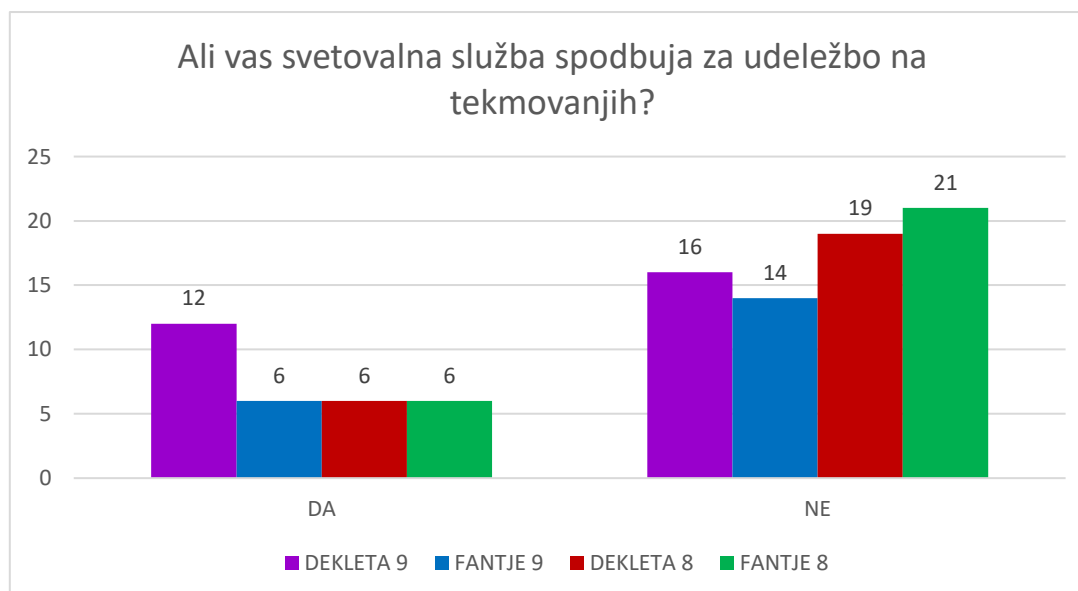
Graf 14: Očitki zaradi neudeležbe na tekmovanjih

Na podlagi Grafa 14 je razvidno, da učencem doma v veliki večini ne očitajo premajhnega števila tekmovanj. Presenetljivo pa se nama zdi, da neudeležbo na tekmovanjih starši večkrat očitajo fantom iz 8. in 9. razreda.

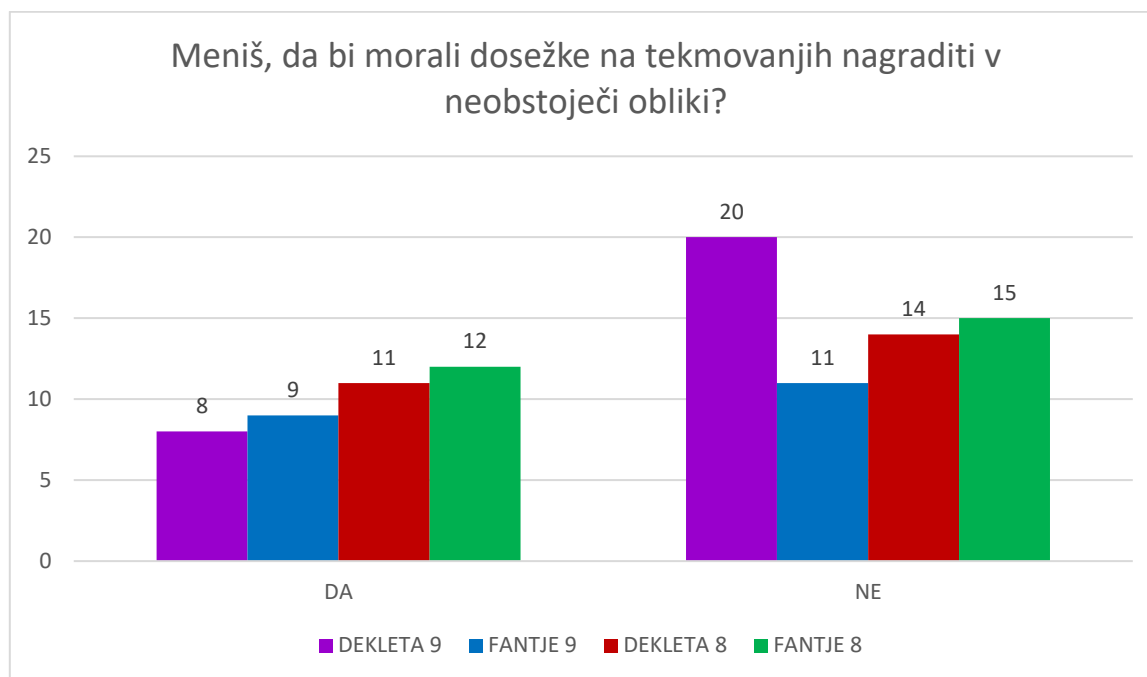
Graf 15: Dosežki in pričakovanja staršev

Fantje iz 8. razreda trdijo, da jim doma v 56 % očitajo prenizek rezultat na tekmovanju. Najmanj očitkov so deležne osmošolke, in sicer v 88 % ter devetošolke (68 %). Polovica fantov 9. razreda trdi, da jim doma glede dosežkov ne očitajo, druga polovica pa trdi, da so deležni očitkov, če je rezultat prenizek.

Graf 16: Vpliv svetovalne službe k udeležbi tekmovanj

Posebne spodbude s strani svetovalne službe za udeležbo na tekmovanjih ne dobi 57 % devetošolk, 70 % devetošolcev, 76 % osmošolk ter 78 % osmošolcev.

Graf 17: Alternativne metode nagrajevanja dobrih dosežkov

Z obstoječo obliko dosežkov je zadovoljnih več kot polovico osmošolcev in osmošolk kot tudi devetošolcev in devetošolk. Učenke in učenci so na sledeč odprto vprašanje odgovarjali, četudi so z obstoječim načinom nagrajevanja zadovoljni.

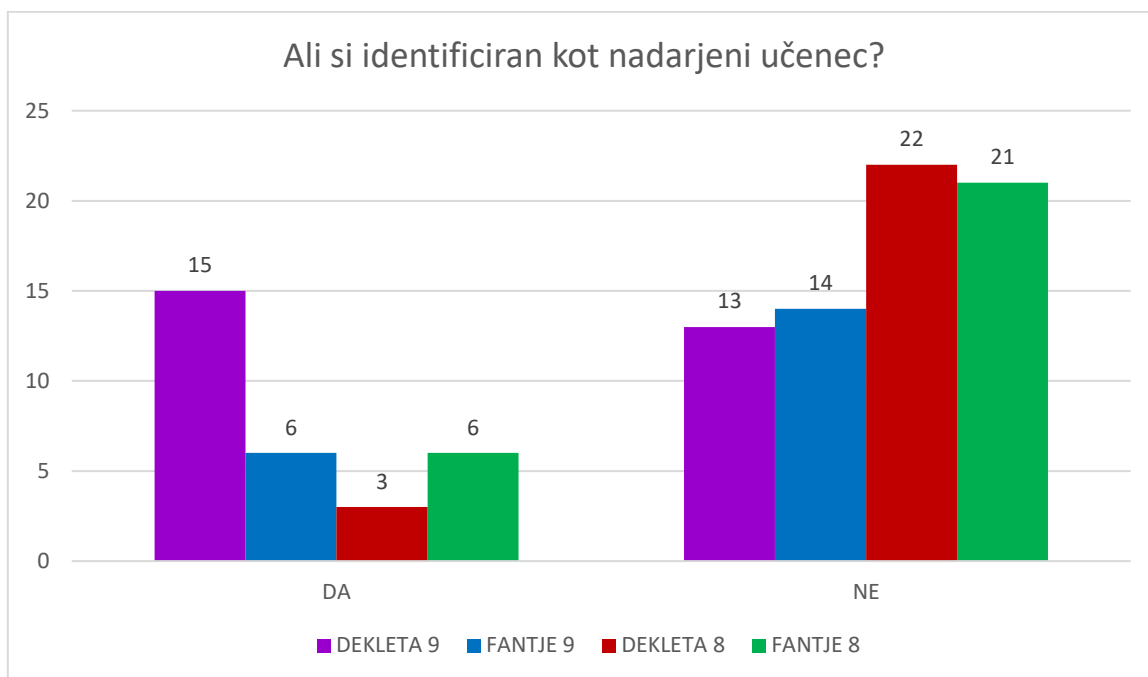
KAKO?

Dekleta 9: z denarjem (26, kar je 93 % vprašanih), sladkarijami (20), pokali (15), priznanji (za vse udeležence) (12).

Fantje 9: z denarjem (15), odlično oceno (13), priznanjem (13).

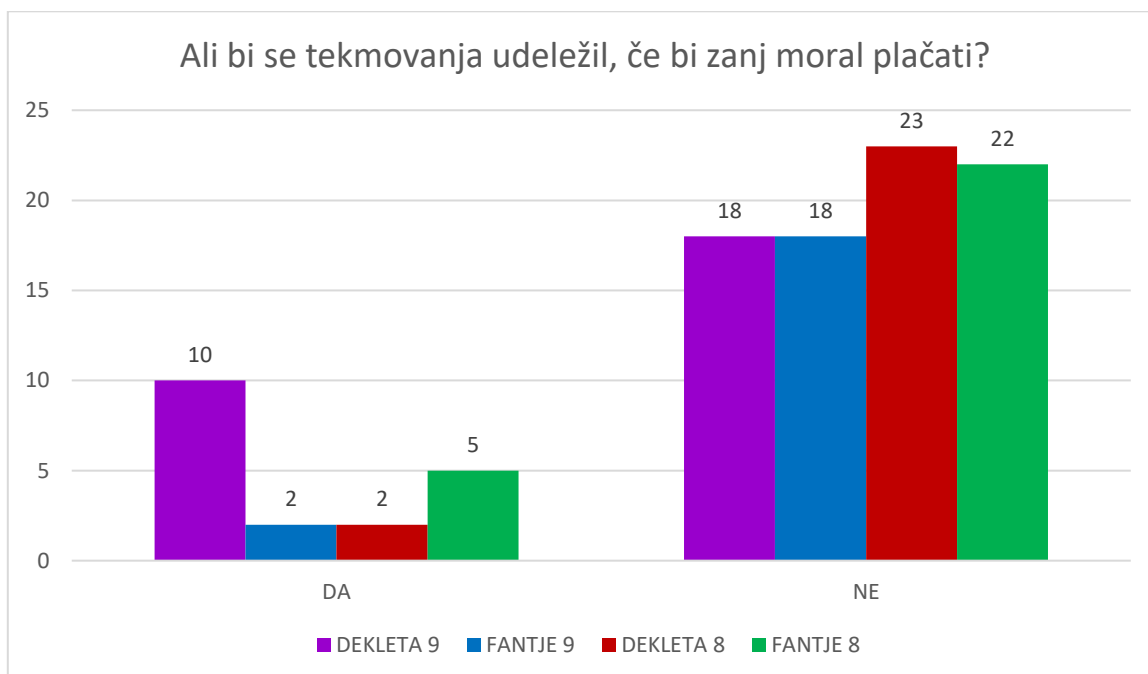
Dekleta 8: z denarjem (19), sladkarijami (13), odličnimi ocenami (12).

Fantje 8: denar (11), potovanje v kraj oziroma ustanovo, ki je povezana s področjem tekmovanja (9), odlična ocena (8), bon za toplice (4), sladkarije (3).

Graf 18: Identifikacija nadarjenih učencev

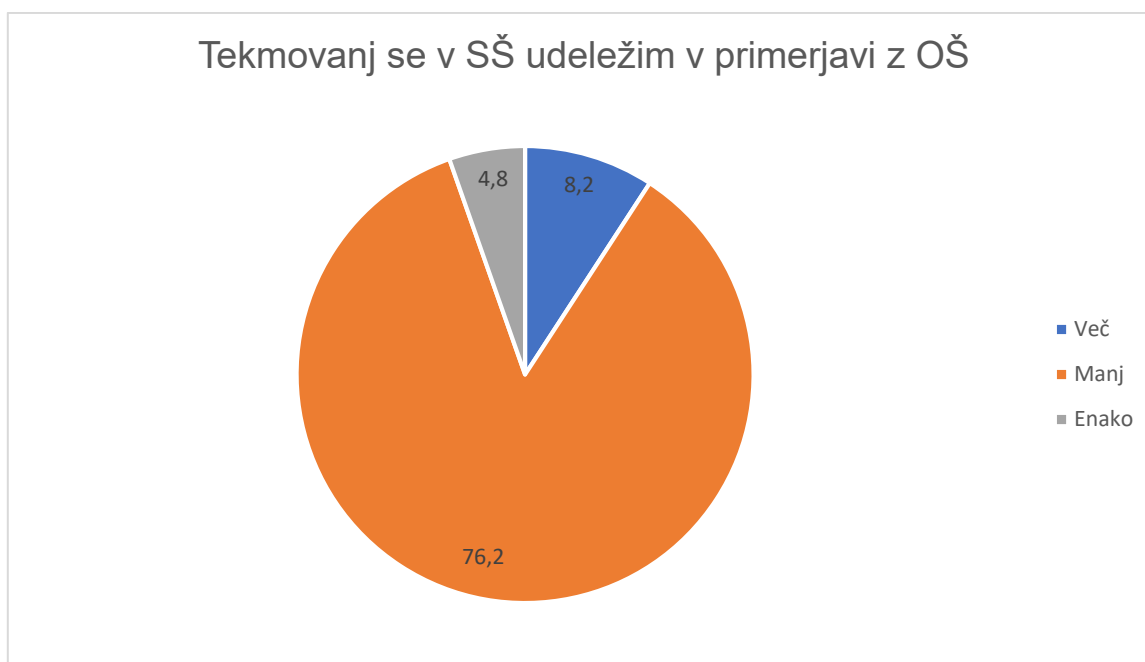
70 učenk in učencev ni bilo prepoznanih kot nadarjenih. Največ nadarjenih učenk je v 9. razredu (54 %).

Graf 19: Udeležba v primeru plačljivega tekmovanja

Vsi devetošolci se v večini ne bi udeležili tekmovanja, če bi tega morali plačati. Le 8 % vseh učenk 8. razreda bi bilo pripravljeno za udeležbo na tekmovanjih plačati, takšnih učencev pa je v osmem razredu slaba petina.

3.2.2 Rezultati ankete za srednješolce

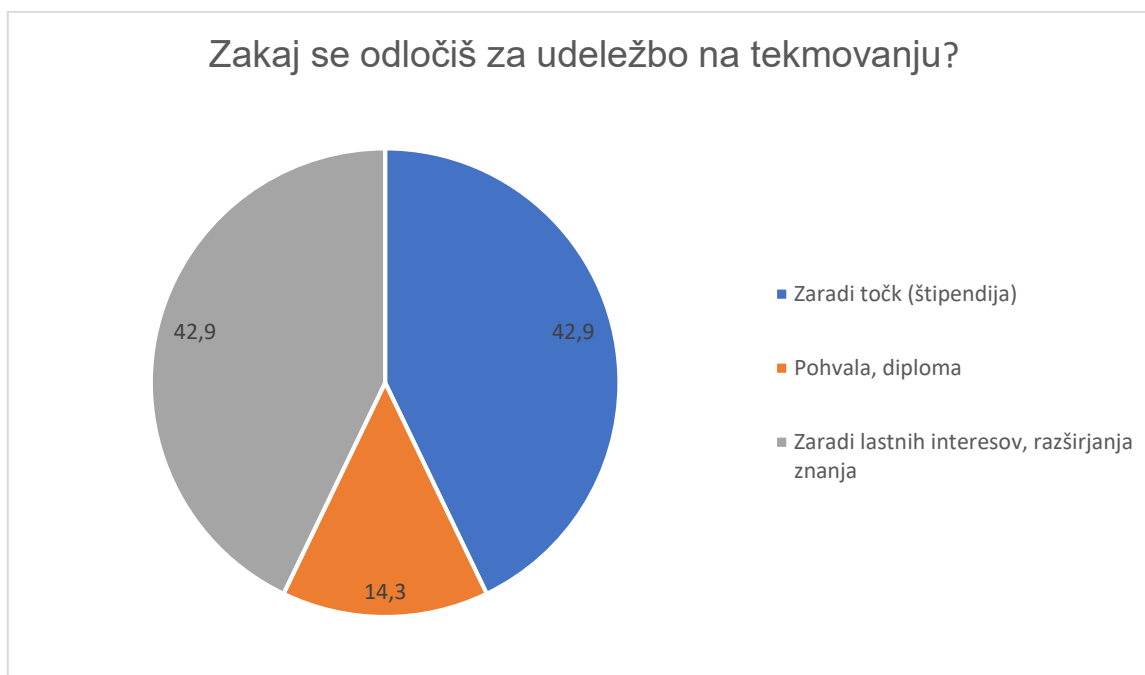

Graf 20: Število tekmovanj v primerjavi med osnovno in srednjo šolo

Kar 76, 2 % vprašanih pravi, da se tekmovanj udeležijo v manjši meri kot v osnovni šoli, 8, 2 % jih pravi, da več in 4, 8 %, da enako.

Kot razlog, da se jih v največji meri udeležujejo manj, so navedli: več dela za šolo (29 odgovorov), večja težavnost - potreba po specializaciji v nekatera področja (24), manj prostega časa (19), pomanjkanje časa (16), zaradi učenja za teste in spraševanja (16), več obveznosti v srednji šoli (13): kasneje pridem domov in imam zato manj časa za priprave na tekmovanje (11), so zahtevnejša in potrebujejo več priprave (10), že priprave na ocenjevanja so dovolj zahtevna (10), več časa posvečam rednemu pouku (10), večja konkurenca (9), preobremenjenost (8).

Pri odprtem vprašanju, katerih tekmovanj se v večini udeležiš, prednjačijo naravoslovna področja z nekaj izjemami: večinoma iz fizike in matematike, včasih tudi kemija, (matematični) kenguru, logika, Cankarjevo tekmovanje, logika, biologija, španščina, geografija.

Graf 21: Razlogi za udeležbo na tekmovanju

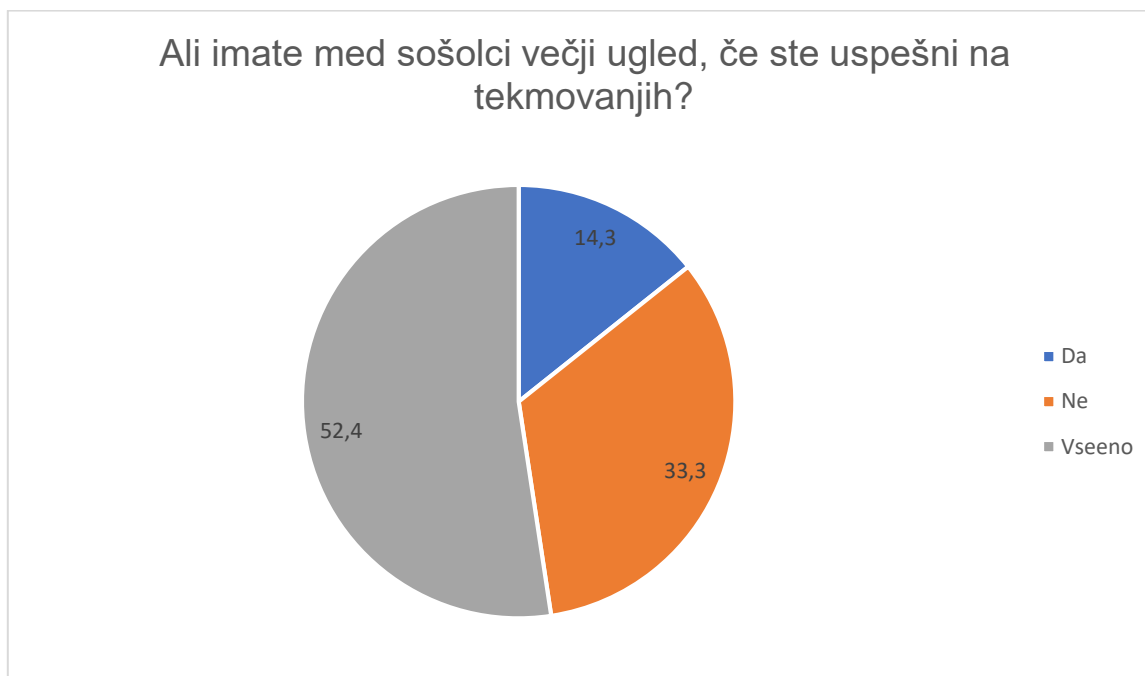
Mnenja, zakaj se udeležiš tekmovanj (izbrali so lahko le eno možnost), so deljena: 42,9 % jih meni, da zaradi točk za štipendijo in enako zaradi lastnih interesov, razširjanja znanja. 14,3 % vprašanih pa se udeleži zaradi pohvale, diplome.

Graf 22: Vpliv staršev na udeležbo na tekmovanju

Pri 23,8 % srednješolcev imajo starši vpliv za udeležbo na tekmovanjih, pri 76,2 % pa ne.

Na vprašanje, kdo vas v srednji šoli najbolj spodbuja k tekmovanjem, so odgovori deljeni: *profesorji* in *sam*. Nekaj (pet) jih je navedlo *starši*, štirje pa *prijatelji*.

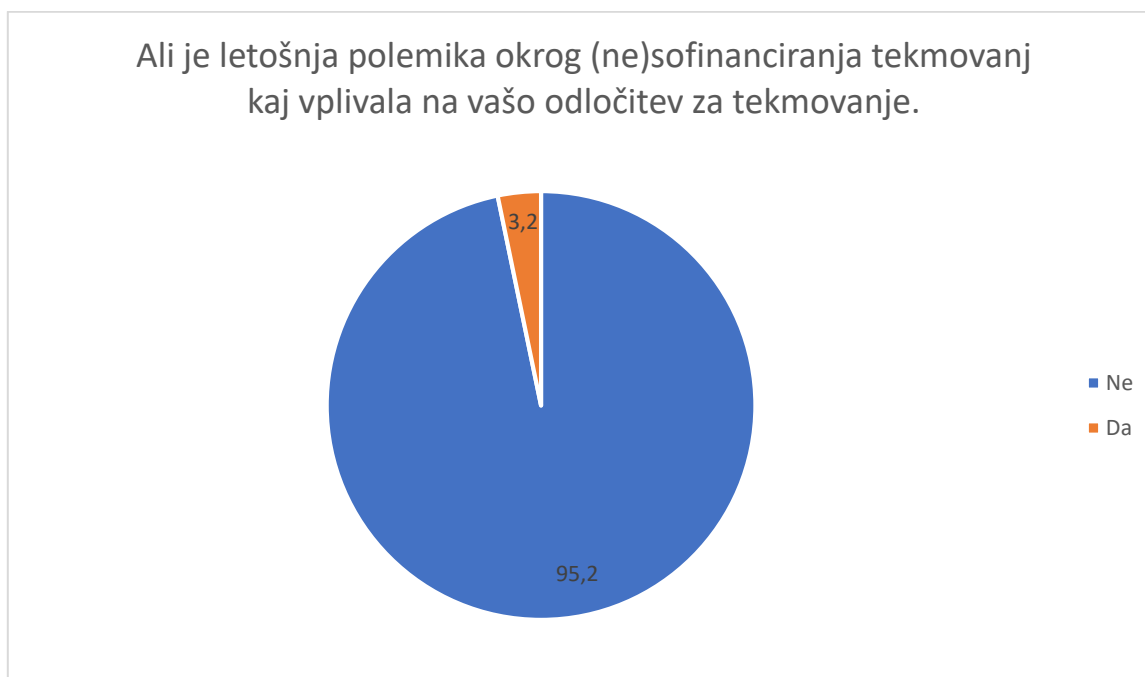

Graf 23: Ugled in udeležba na tekmovanju

Na vprašanje, če imajo kaj večji ugled med sošolci, jih je 14,3 % odgovorilo z da, 52,4 % z ne vem in 33,3 % z ne.

Kaj bi vas dodatno motiviralo, da bi se odločili za tekmovanje?

Dodatna ocena pri rednem pouku (20), denarna nagrada (19), štipendija (17), večje ugodnosti pri pouku zaradi priprav na tekmovanje ali zaradi same udeležbe (10), dodatne točke za vpis na fakulteto (9), če bi porabil manj časa za priprave ali pa bi mogoče omogočala dviganje Zoisove štipendije (8), če bi imeli priprave na tekmovanja na šoli (7), denar (7), več priprav (5), pohvale profesorjev (5), morebiti kakšne ugodnosti; npr. da ni potrebno dobiti ene ustne ocene, če na tekmovanju iz tega predmeta dosežeš odličen uspeh (4), profesorji (3), če bi imeli priprave na tekmovanja (2).

Graf 24: Polemika sofinanciranja tekmovanj

Na vprašanje, ali je letošnja polemika okrog ne(sofinanciranja) tekmovanj kaj vplivala na vašo odločitev za tekmovanje, jih je velika večina (95,2 %) odgovorilo z ne.

3.2.3 Intervjuji

3.2.3.1 Dr. Sonja Pečjak

Ali bi morda s psihološkega stališča lahko pokomentirali rezultate naše raziskave, da učenke in učenci tekmujejo v 8. in 9. razredu predvsem zaradi zunanje motivacije: pohvala, ponos staršev, priznanje na valeti – da vsi vidijo, točke za štipendijo in dodatna ocena (npr. pohvala učitelja, sošolcev pa jim ne pomeni veliko), želje, da bi tekmovali zaradi dodatnega znanja pa nimajo. Takšni so rezultati predvsem pri dekletih, medtem ko so fantje izbrali večkrat možnost, da tekmujejo zaradi sebe, pohvala staršev jim ne pomeni toliko. In po drugi strani - zakaj menite, da je toliko večja želja po tekmovanju, če imajo od tega koristi (točka, ocena), kot da bi naredili nekaj kar tako za zraven.

Tako kot je sistem naravnan (v točke, ocene ...), s katerimi jim sporočamo, kaj je pomembno in kaj šteje, tako pametni otroci kmalu razumejo, da so pomembne le točke in ocene. Zato se tako tudi "naravnajo" in torej delajo le za točke, ocene. Ker pa so

dekleta malce bolj konformna oz. se hitreje prilagodijo zahtevam okolja, je to pri njih še malo bolj izrazito. Žal ...

Zato je potrebno delati na spremembi "sistema" (na ravni države in tudi vsake šole), da bodo opažene in nagrajevane tudi aktivnosti, ki prinašajo otrokom "le" veselje oz. da bomo v šoli vsak dan sporočali otrokom, da so vredni še zaradi česa drugega kot točk in ocen.

3.2.3.2 Petra Cankar, šolska psihologinja

Ali zaznate razliko v motivaciji za tekmovanja med časi, ko ste vi začeli delati na naši šoli, in danes?

Po mojem mnenju je včasih v večji meri prevladovala notranja motivacija, sedaj pa žal v ospredje vse bolj prihaja zunanja motivacija (za kar mislim, da smo v veliki meri odgovorni tudi odrasli).

Kako so se spreminjali kriteriji za vpis na srednje šole, pridobitev Zoisove štipendije? Je morda od tega odvisna tudi motiviranost za tekmovanja?

Ocene so se že vseskozi upoštevale za vpis v srednjo šolo, spreminjali pa so se dodatni kriteriji. V mojih prvih letih službe v osnovni šoli so se poleg točk iz učnega uspeha za vpis v srednje šole upoštevale tudi dodatne točke iz zlatih in srebrnih priznanj na tekmovanjih (pri čemer je bilo točno določeno, katera tekmovanja štejejo). Poleg tega so lahko šole vsako leto določile še dodatne kriterije, s katerimi si lahko pridobil še dodatne točke, npr. šolanje v glasbeni šoli, 2. tuji jezik kot izbirni predmet, upoštevanje prvih mest na drugih tekmovanjih, na zdravstveni šoli si lahko pridobil dodatne točke za opravljeno prostovoljno delo ipd.

Potem so se kriteriji poenotili in do letošnjega šolskega leta so se upoštevale samo ocene, zdaj pa so dodaten kriterij še dosežki na nacionalnem preverjanju znanja.

Tudi kriteriji za Zoisovo štipendijo so se spreminjali. Meni osebno so bili najbolj »nepošteni« takrat, ko izjemen dosežek za pridobitev Zoisove štipendije ni bil potreben. Kandidati so lahko pridobili štipendijo, če so imeli v 9. razredu povprečno oceno vsaj 4,5 in so bili identificirani kot nadarjeni učenci ali pa so imeli izjemni dosežek, pri čemer so se upoštevala samo zlata priznanja. S tem so slednji kriterij po mojem mnenju razvrednotili, saj je bila večina štipendij dodeljenih na podlagi prvega kriterija. Po nekaj letih so ugotovili, da ta sistem ni v redu in zdaj je za pridobitev

Zoisove štipendije poleg učnega uspeha izjemen dosežek obvezen, pri čemer se štejejo zlata in srebrna priznanja. Po mojem mnenju je to edino smiselno, saj so Zoisove štipendije že v osnovi namenjene kot spodbuda za doseganje izjemnih dosežkov in s tem ustvarjanje dodane vrednosti na področju znanja, raziskovanja, razvojne dejavnosti in umetnosti. Želela bi si, da kriteriji ne bi vplivali na motivacijo za tekmovanja, a žal temu ni (vedno) tako.

Na kakšen način, se vam zdi, da bi lahko učence bolj motivirali za tekmovanja, četudi ne štejejo?

Meni je veliko bolj kot zunanja pomembna notranja motivacija, ki pa jo moramo razvijati že od mlajših let. Če je otrok na nekem področju močan in uspešen, je dobro, da svoja znanja preizkuša tudi na tekmovanjih, pa ne zato, da bi nekaj dosegel (priznanje, nagrado), ampak da s tem ovrednoti svoje znanje in dobi povratno informacijo v primerjavi z ostalimi. Če bi to razvijali od začetka brez poudarjanja nagrad in priznanj, bi bili tudi v višjih razredih učenci bolj motivirani za sodelovanje na tekmovanjih.

Se vam zdi, da se na naši šoli učenci udeležujejo tekmovanj v veliki meri?

Da. Menim, da se učenci kar v veliki meri udeležujejo tekmovanj, čeprav so razlike med posameznimi tekmovanji.

Zakaj menite, da se učenci primerjajo z rezultati svojih bratov in sester, z dosežki staršev pa ne toliko?

Ker so rezultati sorojencev bolj primerljivi in tudi časovno bliže, pa običajno tudi bolj dostopni.

Več učencev je napisalo, da jih šolska svetovalna služba pri tekmovanjih ne spodbuja. Mislite, da bi na tem področju lahko naredili kaj več ali je prav da se sami od sebe odločajo za tekmovanja?

Menim, da to ni prioriteta naloga svetovalne službe. Učence sicer spodbujamo k tekmovanjem v okviru oblikovanja programa za nadarjene učence, kjer se dogovorimo, katerih tekmovanj se bodo v posameznem šolskem letu udeležili, ni pa to moja primarna naloga. Kot sem že napisala zgoraj, motivacijo za tekmovanja moramo razvijati in spodbujati dlje časa, zato k temu spodbujamo nadarjene učence od 4. razreda dalje. Občasno se temu bolj posvetim pri določenih učencih, ki imajo strah pred tekmovanji (ravno zato, ker se jim zdi, da bi morali nekaj doseči, ne vidijo pa tega kot evalvacijo svojih potencialov).

Obenem pravijo, da v veliki meri vpliva osebnost učitelja na odločitev za udeležbo. Zakaj mislite, da tako?

V določenem delu zagotovo na odločitev vpliva tudi učitelj, ne vem pa, če bi se strinjala, da je ta delež tako velik, vsekakor pa menim, da lahko učitelj z ustreznim pristopom in spodbudo vpliva na to, ali se bo učenec preizkusil na tekmovanju ali ne. Pri čemer menim, da spodbujanje z zunanjo motivacijo (kot npr. možnost pridobitve Zoisove štipendije ipd.) ni primeren pristop, čeprav lahko prinaša določene rezultate, ki pa na dolgi rok ne vodijo v pravo smer. Če pa zna učitelj pri učencih spodbuditi njihovo notranjo motivacijo in jim pokazati (kot sem omenila že zgoraj), da s tekmovanjem evalvirajo svoje znanje in pridobijo povratno informacijo zase, potem zagotovo stojim za tem, da učitelj s svojim pristopom in osebnostjo lahko doprinese k boljši udeležbi na tekmovanjih. Žal pa je v praksi kdaj tudi tako, da spodbude izhajajo bolj iz zunanje motivacije (tako za učence kot tudi za učitelje). Priznam, da sem do tega zelo kritična, ker razvrednoti pravo vrednost znanja.

4 RAZPRAVA

Namen najine raziskovalne naloge je bil raziskati motive in razloge za udeležbo predvsem današnjih osnovnošolcev (učenk in učencev 8. ter 9. razredov) v Žireh na tekmovanjih iz znanja. Za primerjavo sva dodali še odnos do proučevanega problema med gimnazijci. Do želenih rezultatov sva prišli s pomočjo anonimnih anket ter z mnenjem in intervjujem dveh strokovnjakinj s področja psihologije.

Anketa med učenkami in učenci 8. in 9. razreda je pokazala, da so učenci v osnovni šoli za udeležbo na tekmovanjih v večini motivirani zaradi zunanjih dejavnikov: najbolj zaradi ponosa in pohvale staršev, s čimer je povezano tudi prejem priznanja na valeti, sledi pridobitev dodatnih točk za (Zoisovo) štipendijo, izstopa pa tudi pridobitev želje po dodatni ocene pri predmetu. Iz navedenega je razvidno, da prevladuje zunanja motivacija, kar sovпада z že znanimi izsledki strokovnjakov: v zgodnjem obdobju šolanja zunanji dejavniki prevladujejo nad notranjimi. Sicer se v raziskavi med osmošolci in devetošolci kažejo tudi zametki notranje motivacije, vendar ta motivator ni izrazit. Tudi stališče strokovnjakinj potrjuje, da je sistem nagrajevanja in ocenjevanja usmerjen in oblikovan tako, da učenci hitro prepoznajo, da so pomembne predvsem točke in priznanja, kar bistveno zmanjšuje pomen notranje motivacije in osebnega interesa in zadovoljstva.

Rezultat ankete med gimnazijci nakazuje, da je notranja motivacija za udeležbo na tekmovanjih pri njih večja (osebna rast ali raziskovanje svojih sposobnosti), kljub temu pa še vedno več kot polovica gimnazijcev tekmuje zaradi zunanjih dejavnikov (točke za štipendijo, pohvala, diploma). Kar tri četrtine anketiranih gimnazijcev se tekmovanj udeležuje v manjšem obsegu kot nekdanj v osnovni šoli. Razlog v tem navajajo v časovni ali drugi stiski (več sprotnega dela, večja konkurenca) počutijo pod pritiskom, kar lahko vodi do izgube samozavesti. Srednješolci prav tako ne izpostavljajo več staršev kot pomembnega faktorja, morda je to pogojeno tudi s tem, da so že na gimnaziji, te pa veljajo za težje šole od ostalih in so pričakovanja staršev že z vpisom na to šolo upravičena.

Osnovnošolci in gimnazijci so z veliko večino potrdili, da med sošolci zaradi udeležbe na tekmovanjih ne uživajo oz. ne vedo, če zaradi tega uživajo večji ugled, kar kaže na to, da močni socialni pritisk in priznanja s strani vrstnikov ne igrajo pomembnejše vloge.

Analiza kaže, da se osnovnošolci tekmovanj večinoma ne udeležujejo zaradi pomanjkanja interesa, zanimanja, kar zna biti v današnji družbi skrb zbujujoče – interesi, zanimanja so namreč gonilo družbe in sprememb.

Morda bi osnovnošolce za večjo udeležbo motivirale neobstoječe oblike nagrajevanja, kot so denar, sladkarije in priznanja, medtem ko gimnazijci iščejo konkretnije akademske in praktične nagrade, kot so na primer dodatna ocena pri rednem pouku, štipendija, denarna nagrada, večje ugodnosti pri pouku. Kot zanimivost naj poveva, da se spomniva pred leti, ko sta lokalni društvi razpisali literarni in likovni natečaj, pa ni bil za točke, ampak denarno nagrado, je tekmovala večina iz razreda. Tudi sodelovanje na proslavi ima večje zagotovilo, če učenci vedo, da bo ob koncu pogostitev ali sladkarije. Vidimo, da je družba zelo materialistično usmerjena in ne zaznamo pretirane želje po osebni rasti, izpopolnjevanju. Na podlagi teh ugotovitev bi lahko ocenili, da so bili uporabljeni metodološki pristopi in vprašalniki primerni za raziskovanje tovrstne problematike, saj sva zbrali specifične podatke o motivaciji učencev, njihovega odnosa do nagrad ter dejavnikov, ki vplivajo na njihovo odločitev glede udeležbe na tekmovanju.

V nadaljevanju bova skladno z najinim raziskovalnim delom potrdili oziroma ovrgli na začetku raziskovalne naloge zapisane hipoteze.

Hipoteza 1: Osnovnošolci se v večji meri za udeležbo na tekmovanjih odločajo zaradi zunanje motivacije (na primer točke, ocene, pohvale) kot zaradi notranje (novo znanje). Potrjena. V večini sicer prevladujejo dejavniki zunanje motivacije, navedeni v začetku razprave, so pa prisotni tudi zametki notranje motivacije.

Hipoteza 2: Pri osnovnošolskih dekletih je v več primerih večji poudarek na zunanji motivaciji kot pri fantih. Potrjena. To dokazujejo odgovori, iz katerih so razvidni glavni motivatorji (valeta, štipendija, ugled). Obenem pa to nakazuje na potrebo po spremembi pričakovane vloge ženske v družbi.

Hipoteza 3: Pri srednješolcih pri udeležbi na tekmovanjih že stopi v ospredje notranja motivacija.

Potrjena. Na podlagi anketnih odgovorov, ki so jih dijaki reševali preko spleta, je razvidno, da ti bolj poudarjajo notranjo motivacijo. Vseeno se tekmovanj v istih

odstotkih udeležujejo tudi zaradi ohranitve štipendije. Manj poudarka pa dajejo pohvalam oziroma diplomam.

Hipoteza 4: V 9. razredu se jih več kot v 8. razredu odloča za tekmovanja zaradi priznanj, pohval na valeti. Potrjena; v 9. razredu učenci že razmišljajo o zaključnem dogodku, ko bodo izpostavljeni pred starši, vrstniki, učitelji in pred celotno lokalno skupnostjo.

Hipoteza 5: Ugled pri sošolcih, vrstnikih je zaradi udeležbe na tekmovanjih eden od motivatorjev. Ovržena. Učenci so bolj motivirani zaradi točk, priznanj, pohval kot zaradi potrditve pri vrstnikih. Dejstvo je tudi, da je ugled pri sošolcih manj konkreten kot točke, pohvala. Obenem se sprašujeva, če je morda to tudi kazalec krize v socializaciji, ktnitvi socialnih stikov, kar je tudi eden od sodobnih družbenih pojavov/problemov.

Družbena odgovornost

Za dolgoročni uspeh bi bilo potrebno razvijanje notranje motivacije že v zgodnejših letih in zmanjševati pomembnost zunanjih nagrad, kot so denar, priznanja in hitri rezultati, kar je v današnji družbi zaželeno. Učenke in učence bi bilo potrebno naučiti ceniti osebni napredek in zadovoljstvo, proces učenja in izboljšave, v okolju, kjer bi bili dosežki povezani z vztrajnostjo in notranjim zadovoljstvom. Vse to pa je tudi ogledalo starejših, saj nam (ne)posredno s svojim zgledom kažejo, kaj v družini in družbi šteje.

Rezultati raziskave kličejo k spremembam in preoblikovanju samega izobraževalnega kot tudi vrednotenjskega sistema.

Ob koncu lahko opozoriva oz nakaževa možne spremembe.

Kot družba lahko spodbujamo bolj uravnoteženo motivacijo v izobraževalnem sistemu, kjer je notranja motivacija za učenje vsaj enako pomembna kot zunanja. Pomembno je, da ustvarimo okolje, kjer se učenci počutimo podprte, imamo možnost samostojno raziskovati in se učiti iz lastnih napak, ne da bi nas v prvi vrsti motivirala nagrada (točke, ocene, pohvale). To bo prispevalo k razvoju samozavesti in trajnostne motivacije za učenje, kar pa bo dolgoročno vodilo k uspešnejšim posameznikom.

Družbena pričakovanja, iskanje potrditve v socialnih odnosih, zgodovinsko oblikovanje vlog, pritisk iz šolskega okolja in osebne potrebe po samospoštovanju in potrditvi lahko povzročijo, da so zunanje nagrade, kot so priznanja, pohvale in diplome, pomembnejši

motivatorji za dekleta. Pomembno je, da prepoznamo te vplive in ustvarimo okolje, ki spodbuja tako notranjo kot zunanjo motivacijo pri vseh učencih, ne glede na spol. Tudi mediji pogosto prikazujejo dekleta, ki se trudijo za zunanji uspeh, kar lahko vpliva na našo motivacijo. Kultura, ki poudarja zunanji videz, uspeh in dosežke, lahko vodi k večji osredotočenosti zaradi zunanje motivacije.

Šola lahko z nekaterimi ukrepi zmanjša pritisk zunanjih nagrad in spodbuja notranjo motivacijo pri učencih. Ključno je ustvariti okolje, kjer učenci čutimo podporo, kjer so naše napake sprejete kot priložnost za rast in kjer se osredotočimo na pridobljeno znanje, ne le na rezultate.

Meniva, da bi bilo treba v šolskem/izobraževalnem sistemu uvesti več sprememb, ki bi omogočile bolj osebno usmerjeno učenje, večjo podporo za učence pri razvoju notranje motivacije in zmanjšanje zunanjih pritiskov, kot so ocene in tekmovanja. S poudarkom na razvoju čustvene inteligence, ustvarjalnosti, sodelovanja in osebnega napredka bi učenci postali bolj motivirani za učenje, ki presega zgolj zunanje nagrade. Na tem mestu se sprašujeva, ali je trenutni sistem izbora za dodelitev štipendije res pravi. Bi bilo boljše ali tako, kot je bilo včasih hkratno meriti sposobnosti učencev in dodeliti štipendijo 3 % najboljših v populaciji, ali pa upoštevati tudi več drugih dejavnikov, npr. trud, napredek, vztrajnost, samostojnost, sposobnost reševanje problemov, timsko delo, reševanje konfliktov ... Povečanje znanja na račun vzgoje ni prava pot, je pa najlažja.

In ob koncu – k začetku: družina⁷. Za vzgojo je zmanjkalo časa! Še posebej v družini, kjer se oblikujejo glavna stališča, motivacija, otrokove navade in značaj. Življenje v družinskem krogu se pogosto vrti okrog šolskih obveznosti in voženj otrok na obšolske dejavnosti. Spomnimo se Cankarjeve skodelice kave ali Prežihovih solzic, za katere je mali Voranc zmožel premagati smrtni strah pred Peklom. Danes je svet večine otrok drugačen. Stvari so lažje dosegljive, otroci pa ne izkusijo hrepenenja, ne izkusijo močne notranje sile, ki bi jih gnala k uresničitvi cilja. Zato je tudi zadovoljstvo ob izpolnitvi želje precej manjše. Katera od deklic si danes še želi punčko iz cunj, kot si jo je želela Nežka iz Bevkove Pestrne? Kateri od otrok se zna razveseliti darila, kot so se

⁷ Na tem mestu se sklicujeva na prispevek Razvijanje motivacije pri otrocih, pridobljen na: <https://www.septabene.si/koristno/moc-grla/hocemo-zmoremo-znamo/index.html>

ga otroci nekoč, ko so bila redka in skromnejša? Kako naučiti otroke izkusiti hrepenenje, ki jim bo pomagalo razviti motivacijo, potrebno za uspeh v šoli in življenju? Ker niso izkusili hrepenenja, ne znajo razviti tiste nore želje in notranje motivacije, pogosto pa ne razvijejo niti ustrezne potrpežljivosti in delovnih navad. Vse bi želeli takoj. Če to ni mogoče, se (pre)hitro vdajo, češ, tega ne znam in ne zmorem. In poiščejo lažji nadomestek. Zato povrnimo vzgoji moč.

5 ZAKLJUČEK

Povod za raziskovalno nalogo so bila ključna vprašanja, ki so se postavljala staršem, dijakom, učiteljem mentorjem ob začetku šolskega leta: sofinanciranje. Obenem pa raziskovalno delo prikazuje realno sliko tega, kar v današnjem svetu sploh šteje, kakšne vrednote ima današnja družba in kam nas to pelje. Je torej ogledalo naše družbe, zato meniva, da je ta naloga v prvi vrsti ost, ki naj nas opomni, da bo za normalen razvoj medsebojnih odnosov in družbe potrebno nekaj storiti.

Anketirani učenci 8. in 9. razreda pri mnogih tekmovanjih v primeru visokega dosežka pogrešajo nagrado v obliki dodatne odlične ocene. Ali pravilniki učiteljem sploh dovoljujejo dodeljevanje (dodatne) odlične ocene v primeru udeležbe na tekmovanju oziroma izjemnega dosežka?

Zanimivo bi bilo raziskati, zakaj starši, šola, družba, kljub temu da iz lastnih izkušenj vedo, da je znanje pomembnejše od ocen, spodbuja in nagrajuje prav številčne ocene? In je zakaj spletnih vplivnežev, ki poudarjajo pomen znanja, le peščica, ostali pa se propagirajo le zunanji izgled?

A je za točke? Po najinem mnenju je to eno izmed najpogostejših vprašanj, ki si ga zastavljamo osnovnošolci. Če se točke lahko unovčijo za štipendijo, za oceno, pohvalo, nekateri menijo, da bi bilo smiselno tudi za denar, potem se tega tekmovanja udeleži večje število učencev. Če pa tekmovanja v izboru prej navedenih motivatorjev ni, se nanj prijavi manjše število učencev. Vseeno meniva, da bi morali učitelji, prav tako tudi starši, že od majhne starosti pri otroku spodbujati notranjo in ne zunanjo motivacijo. Kako? S svojim zgledom. Ker besede gredo velikokrat skozi eno uho notri, skozi drugega ven. In kar otrok opazi, posnema, se uči. In upava, da starši ne uresničujejo svojih interesov skozi svoje otroke. To je še eden od vidikov, ki bi ga lahko vzeli kot predmet raziskovanja.

In na koncu vprašanje, s katerim se tekom naloge nisva ukvarjali: *Katera motivacija je prevladovala pri naju za izdelavo naloge?* Po opravljenem delu čutiva posebno zadoščenje, saj je za nama precej opravljenega dela, rezultat je izdelek. Iskreno pa tudi: dobili bova priznanje, pohvalo (za valetu). Torej kombinacija obeh.

6 VIRI IN LITERATURA

Cankar, P. E-sporočilo, februar: 2025

Juriševič, M. *Motiviranje učencev v šoli* (diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2021.

Kristan, P. *Sodelovanje in tekmovanje učencev v šoli* (diplomsko delo). Maribor: Filozofska fakulteta, 2012.

Pečjak, S. E-sporočilo, februar: 2025

Spruk, C. *Motivacija za učenje v glasbeni šoli* (diplomsko delo). Kranj: Fakulteta za organizacijske vede, 2011.

Trojar, P. Motivacija za izobraževanje bibliotekarjev v splošnih knjižnicah, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2004.

Tušak, M. Razvijanje motivacije pri otrocih. Pridobljeno na: <https://www.septabene.si/koristno/moc-grla/hocemo-zmoremo-znamo/index.html>, marec 2025.

7 PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik za osnovnošolce

ANKETNI VPRAŠALNIK - osnovnošolci

Sva učenki 9. razreda in v letošnjem šolskem letu raziskujeteva, zaradi česa se učenci udeležujemo tekmovanj. Prosiva, če odgovoriš na spodnja vprašanja, za kar se lepo zahvaljujeva. Odgovori so anonimni.

Nika, Tara

Razred: 8. 9.

Spol: M Ž

1. Katerih tekmovanj v letošnjem šolskem letu se nameravaš udeležiti?

a) Logika	l) Astronomija – Dominkovo
b) Slovenščina – Cankarjevo	m) Biologija – Proteusovo
c) Slovenščina – Vodnikovo	n) Tekmovanje iz sladkorne bolezni
d) Zeleno pero	o) Vesela šola
e) Angleščina	p) Konstruktorstvo
f) Nemščina	q) Mladi raziskovalci
g) Geografija	r) Tekmovanje iz kleknanja
h) Zgodovina	s) Drugo:
i) Matematika – Kenguru	
j) Kemija – Preglovo	t) Ne hodim na tekmovanja.
k) Fizika - Stefanovo	

2. Na podlagi katerih kriterijev se odločaš za tematsko področje tekmovanja?

3. Kdo ti v največji meri pomaga pri odločitvi za izbor tekmovanja. Obkroži **en** odgovor.

- a) povsem sam b) starši c) učitelji d) prijatelji/sošolci

3. V kakšni meri pri odločitvi vplivajo naslednji dejavniki (1-najmanj, 4 – najbolj)

Priznanje v obliki diplome	1	2	3	4
Potrditev, da zmorem nekaj več	1	2	3	4
Ponos staršev	1	2	3	4
Točke za štipendijo	1	2	3	4
Dosežen pogoj za naj učenca	1	2	3	4
Pohvala učitelja	1	2	3	4
Odlična (dodatna ocena) pri predmetu	1	2	3	4
Čim več priznanj za zaključni dogodek – valeto	1	2	3	4
Usvojitev dodatnega znanja	1	2	3	4
Priljubljenost med sošolci	1	2	3	4
Priprava na srednjo šolo	1	2	3	4
Zanimanje za določeno temo/predmet	1	2	3	4

4. Ali imaš doma dodatne ugodnosti, če se udeležiš tekmovanja? DA NE

Če da, katere?

5. Meniš, da pridobiš, če se udeležiš tekmovanja, prednost pri usvajanju učne snovi predmeta?

DA NE MOGOČE

6. Koliko dodatnega časa si pripravljen vložiti za tekmovanje?

- a) nič (poskušam srečo) b) nič (računam na dobro predznanje)
c) priprave pri dodatnem pouku d) dodatne ure pri učitelju e) učenje doma

7. V kakšni obliki se pripravljaš doma (če se): (0 - nič, 4 – največ)

Reševanje preteklih tekmovalnih pol	0	1	2	3	4
Študij dodatne literature	0	1	2	3	4
Pomoč staršev	0	1	2	3	4
Pomoč znancev	0	1	2	3	4

8. Ali se s sošolci kdaj skupaj (brez učitelja) pripravljate na tekmovanje? DA NE

9. Ali zavidaš vrstnikom, ki so uspešni na tekmovanju? DA NE

10. Zakaj se (določenih) tekmovanj NE udeležiš?

11. Ali ti je žal, da se tekmovanj v preteklosti nisi udeleževal v večji meri? DA NE

12. Si se v minulih letih udeleževal več tekmovanj, kot se nameravaš letos? DA NE

13. Kaj pograšaš pri tekmovanjih oz. ti ni všeč?

14. Kaj ti je pri tekmovanjih všeč?

15. Kaj pomeni zate uspeh na tekmovanju?

16. Meniš, da pri določenih tekmovanjih prideš lažje (z manj dela, truda) do priznanja?
DA NE

17. Ali osebnost učitelja vpliva na to, da se udeležiš tekmovanja? DA NE

18. Koncept katerih tekmovanj ti je najbolj všeč? (1 – ne, 4 – da)

a) Obkrožanje	1	2	3	4
b) Računanje	1	2	3	4
c) Odprta vprašanja	1	2	3	4
d) Raziskovalno/terensko delo	1	2	3	4
e) Esejska vprašanja – sestava spisa	1	2	3	4
f) Branje pred tekmovanjem	1	2	3	4
g) Dopolnjevanje besedila s podatki	1	2	3	4
h) Praktično delo (prim. sestava modelov)	1	2	3	4

19. Ali doma kdaj primerjate tvoje dosežke z dosežki staršev? DA NE

20. Ali doma kdaj primerjate tvoje dosežke z dosežki bratov/sester? DA NE

21. Ali ti doma kdaj očitajo, da ne oz. premalo tekmuješ? DA NE

22. Ali ti doma kdaj rečejo, da si glede na svoje sposobnosti dosegel prenizek dosežek?
DA NE
23. Ali te šolska svetovalna služba spodbuja za udeležbo na tekmovanjih? DA NE
24. Meniš, da bi morali dosežke na tekmovanjih nagraditi v še neobstoječi obliki? DA NE
Kako? _____
25. Ali si identificiran kot nadarjeni učenec? DA NE
26. Ali bi se udeležil tekmovanja, če bi ga moral plačati sam (starši)? DA NE

Priloga 2: Anketni vprašalnik za srednješolce

Anketa – srednješolci

1. Tekmovanj v srednji šoli se v primerjavi z osnovno šolo udeležujem:
 - a) Več
 - b) Manj
 - c) Enako

Če si odgovorili **manj**, kaj je temu razlog?

2. Zakaj se odločiš za udeležbo na tekmovanju? (Izberi tisto možnost, za katero velja v največji meri.)
 - a) Zaradi točk (štipendija)
 - b) Pohvala, diploma
 - c) Zaradi lastnih interesov, razširjanja znanja

3. Ali imajo tvoji starši še kakšen vpliv na to, da se udeležiš tekmovanj?
 - a) Da
 - b) Ne

4. Kdo te v srednji šoli najbolj spodbuja pri udeležbi za tekmovanja?
-

5. Ali imaš med sošolci večji ugled, če tekmujete oz. ste uspešni na tekmovanjih?
 - a) Da
 - b) Ne
 - c) Vseeno

6. Kaj te bi dodatno motiviralo, da bi se odločili za tekmovanje?
-

7. Ali je letošnja polemika okrog (ne)sofinanciranja tekmovanj kaj vplivala na vašo odločitev za tekmovanje.
 - a) Da
 - b) Ne

Priloga 3: Vprašanja za intervju

Vprašanja za intervju – psihologinja

Ali zaznate razliko v motivaciji za tekmovanja med časi, ko ste vi začeli delati na naši šoli, in danes?

Kako so se spreminjali kriteriji za vpis na srednje šole, pridobitev Zoisove štipendije? Je morda od tega tudi odvisna motiviranost za tekmovanja?

Menite, da je bilo več dobrih rezultatov, ki bi šteli za točke, včasih ali danes?

Na kakšen način, se vam zdi, bi lahko učence bolj motivirali za tekmovanja, četudi ne štejejo?

Se vam zdi, da se na naši šoli učenci udeležujejo tekmovanj v veliki meri?

Zakaj menite, da učencem veliko pomeni pohvala staršev – na valeti in zakaj jim ni toliko pomembno, da bi se tekmovanj udeleževali zaradi vrstnikov?

Zakaj menite, da se učenci primerjajo z rezultati svojih bratov in sester, z dosežki staršev pa ne toliko?

Več učencev je napisalo, da jih šolska svetovalna služba pri tekmovanjih ne spodbuja. Mislite, da bi na tem področju lahko naredili kaj več ali je prav da se sami od sebe odločajo za tekmovanja?

Obenem pravijo, da v veliki meri vpliva osebnost učitelja na odločitev za udeležbo. Zakaj mislite, da je tako?